

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kariérové poradenství u žáků s SPU z pohledu jejich rodičů
Career counseling for pupils with specific learning disabilities
from the perspective of their parents

Lucie Smíšková

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Felcmanová, Ph.D.

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Kariérové poradenství u žáků s SPU z pohledu jejich rodičů potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Staré Lysé dne 11. 7. 2021

Lucie Smíšková

Velice bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, PhDr. Lence Felcmanové Ph.D., za čas, který mi věnovala, za její cenné rady a připomínky. Také bych chtěla poděkovat mému partnerovi Ondřeji Horynovi, za jeho velkou trpělivost, psychickou a technickou podporu. V neposlední řadě bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří odpověděli na můj dotazník k praktické části.

ABSTRAKT

Bakalářská práce na téma Kariérní poradenství u žáků se specifickými poruchami učení z pohledu jejich rodičů se v první části zaměřuje na jednotlivé druhy specifických poruch učení, jejich etiologii a také reedukaci. Ve druhé části je popsán systém kariérového poradenství v České republice, subjekty, které kariérové poradenství poskytují a také způsoby, jakými poradenství probíhá. Ve třetí, praktické, části se bakalářská práce pomocí kvantitativního výzkumu a dotazníkového šetření zabývá problematikou kariérového poradenství z pohledu rodičů dětí se specifickými poruchami učení. Zjišťuje, kdo poradenství poskytuje, jakou formou probíhá a jaká je celková spokojenost rodičů ve spolupráci jak se subjekty, které zaštiťuje jak ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (školní poradci, výchovní poradci, apod.), tak ministerstvo práce a sociálních věcí (úřad práce).

KLÍČOVÁ SLOVA

Specifické poruchy učení, poruchy chování, reedukace, speciálně-pedagogické centrum, pedagogicko-psychologická poradna, kariérové poradenství, diagnostika v kariérovém poradenství

ABSTRACT

The bachelor's thesis on the topic of career counseling for pupils with specific learning disabilities from the point of view of their parents focuses in the first part on individual types of specific learning disabilities, their etiology and also reeducation. The second part describes the system of career counseling in the Czech Republic, the entities that provide career counseling and also the ways in which counseling takes place. In the third, practical, part of the bachelor's thesis, using quantitative research and a questionnaire survey, deals with the issue of career counseling from the perspective of parents of children with specific learning disabilities. This part finds out who provides counseling, what form it takes and what is the overall satisfaction of parents in cooperation with entities under the auspices of both the Ministry of Education, Youth and Sports (school counselors, educational counselors etc.) and the Ministry of Labor and Social Affairs (Labor Office).

KEYWORDS

Specific learning disabilities, behavioral disorders, reeducation, special pedagogical center, educational and psychological counselling, career counseling, diagnostics in career counseling

Obsah

Úvod.....	7
1 Specifické poruchy učení	9
1.1 Etiologie specifických poruch učení.....	10
1.2 Vliv specifických poruch učení na vzdělávání	12
1.2.1 Vliv školního neúspěchu dítěte na jeho profesní život a osobnost	13
1.3 Klasifikace specifických poruch učení	14
1.3.1 Dyslexie.....	14
1.3.2 Dysgrafie	15
1.3.3 Dysortografie.....	16
1.3.4 Dyskalkulie.....	17
1.3.5 Dyspraxie, dysmúzie, dyspinxie.....	18
1.4 Reedukace specifických poruch učení.....	19
1.4.1 Reedukace dyslexie	20
1.4.2 Reedukace dysgrafie	22
1.4.3 Reedukace dysortografie	23
1.4.4 Reedukace dyskalkulie	25
2 Specifické poruchy chování	26
2.1 Etiologie vzniku ADHD, ADD, hyperkinetické poruchy.....	28
3 Kariérové poradenství	29
3.1 Systém kariérového poradenství.....	30
3.1.1 Desatero kariérového poradenství	31
3.2 Diagnostika v kariérovém poradenství	33
3.2.1 Teorie RIASEC	34
3.2.2 SWOT analýza	35
3.2.3 Metafora stromu	35
3.3 Poradci na základních školách.....	36
3.3.1 Výchovný poradce.....	37
3.3.2 Školní psycholog	37
3.3.3 Školní speciální pedagog.....	38
3.3.4 Školní metodik prevence	38
3.4 Školská poradenská zařízení.....	39
3.4.1 Pedagogicko-psychologická poradna	39
3.4.2 Speciálně pedagogická centra	39
3.4.3 Střediska výchovné péče	39
3.5 Úřad práce České republiky	40
3.6 Veřejně dostupné internetové zdroje	41

4	Výzkumný projekt.....	42
4.1	Cíl výzkumu a výzkumné otázky	42
4.2	Charakteristika respondentů	42
4.3	Metodika výzkumu	43
4.4	Analýza a interpretace dat	44
4.5	Dílčí závěry.....	59
4.6	Shrnutí a doporučení.....	60
	Závěr.....	63
	Seznam použitých informačních zdrojů	65
	Internetové zdroje.....	66
	Seznam příloh.....	68
	Seznam grafů.....	68

Úvod

Pojem „Specifické poruchy učení“ jistě alespoň jednou za život slyšel každý z nás. Téměř v každé třídě každé základní školy se setkáváme s žáky, kteří se kvůli diagnostice těchto poruch malým, nebo větším způsobem liší od ostatních spolužáků. Ať už se jedná o matematiku či český jazyk, dennodenně se některé děti trápí s pravopisem, nebo čitelností svého vlastního písma. Potíže však mohou nastat i v pozdějším věku, kdy se z žáka stane student hledající svou vysněnou pracovní pozici a bude chtít využít svůj potenciál k něčemu, co ho bude naplňovat. Kariéra, nebo jen práce, je, anebo teprve bude součástí života každého z nás. Naštěstí zde máme několik způsobů a odborníků, kteří pomáhají i takovýmto dětem umožnit a nabídnout možnosti, jak svých cílů dosáhnout. A to pro každého, vždy a všude.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě hlavní části – teoretickou a praktickou. Teoretická část je pak rozdělena do tří kapitol. První kapitola popisuje specifické poruchy učení, mezi které patří dyslexie, dysgrafie, dyskalkulie, dysortografie, dysmúzie, dyspinxie a dyspraxie. V dalších podkapitolách se zaměřuje na jejich etiologii a reedukaci. Etiologie pojednává o vzniku specifických poruch učení. Mezi základní příčiny vzniku poruch učení se řadí lehká mozková dysfunkce, dědičnost, nebo kombinace lehké mozkové dysfunkce a dědičnosti. Reedukací rozumíme snahu o plnou nápravu, nebo alespoň o maximální zmírnění projevů spojených s výskytem specifických poruch učení. Nedílnou součástí této problematiky jsou také dopady na vzdělávání dětí, vliv jejich školního neúspěchu na profesní život, osobnost či psychické zdraví. Ve druhé kapitole se práce zabývá specifickými poruchami chování, jako jsou poruchy pozornosti a poruchy pozornosti spojené s hyperaktivitou, a také jejich etiologií. Třetí kapitola se zaměřuje na problematiku kariérového poradenství. Dozvíme se zde, co kariérové poradenství je, kdo poradenství poskytuje, nebo také, jak probíhá diagnostika v kariérovém poradenství.

Cílem druhé, praktické, části bakalářské práce je zjistit míru informovanosti a spokojenosti rodičů dětí se specifickými poruchami učení a zvýšit tak míru přímé i nepřímé metodické podpory žáků se specifickými vzdělávacími potřebami. Práce je součástí projektu Systémová podpora kariérového poradenství a tranzitních programů žáků

se specifickými vzdělávacími potřebami pro Českou republiku. Projekt má za cíl zvýšit zaměstnatelnost žáků se SVP, kteří opouští základní či střední vzdělávání. Výzkum bakalářské práce se zaměřuje na rodiče a jejich dosavadní zkušenosti získané ve spolupráci s poradenskými zařízeními, jakou jsou Úřady práce, speciálně-pedagogická centra, pedagogicko-psychologické poradny, nebo také střediska výchovné péče. Zároveň se zaměřuje na jejich spokojenost a zjišťuje míru důležitosti, jakou rodiče přikládají komunikaci s těmito subjekty.

Teoretická část

1 Specifické poruchy učení

Specifické vývojové poruchy učení jsou obecně definovány jako neschopnost se pomocí běžných vyučovacích metod naučit psát, číst a počítat. Žáky se specifickými poruchami učení řadíme mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Toto označení problematiku vystihuje nejlépe, protože při jejich reedukaci je nutné použít i jiné výukové metody, speciální pomůcky nebo způsoby hodnocení. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

Výše uvedené poruchy však nejsou jediným problémem vyskytujícím se u žáků na základní škole. Můžeme se také setkat s poruchami schopnosti vykonávat manuální úkony, poruchami výtvarných či hudebních schopností. Není výjimkou, že se jejich výskyt objevuje poměrně často společně s ADD (Attention Deficit Disorder - poruchy pozornosti), nebo ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder - poruchy pozornosti s hyperaktivitou). (Zelinková, 2009)

Specifické poruchy učení, jako interdisciplinární téma, nejsou tématem pouze v pedagogice nebo psychologii. Problematikou specifických poruch učení se zabývají také v lékařských vědách a jiných příbuzných oborech. MKN (Mezinárodní klasifikace nemocí) užívá z roku 1992 tyto pojmy a číselnou klasifikaci:

F80 – F89 Poruchy psychologického vývoje

F80 Specifické vývojové poruchy řeči a jazyka

F80.0 Specifická porucha artikulace řeči

F80.1 Expresivní porucha řeči

F80.2 Receptivní porucha řeči

F80.3 Získaná afázie s epilepsií

F80.8 Jiné vývojové poruchy řeči a jazyka

F80.9 Vývojová porucha řeči a jazyka nespécifikovaná

F81 Specifické vývojové poruchy školních dovedností

F81.0 Specifická porucha čtení

- F81.1 Specifická porucha psaní
- F81.2 Specifická porucha počítání
- F81.3 Smíšená porucha školních dovedností
- F81.8 Jiné vývojové poruchy školních dovedností
- F81.9 Vývojová porucha školních dovedností nespecifikovaná

(Zelinková, 2009)

1.1 Etiologie specifických poruch učení

Výzkumy, které se zabývají příčinami vzniku specifických poruch učení, zjišťují, že tato problematika může mít původy neurofyzického, psychologického, speciálněpedagogického, sociologického i lingvistického rázu. V současnosti odborníci dávají za vinu vzniku poruchám učení výskytu více faktorů současně. Podle práce československého psychiatra a psychoanalytika Otakara Kučery můžeme etiologii poruch učení rozdělit do čtyř kategorií:

- LMD, lehká mozková dysfunkce, asi 50 % případů
- dědičnost, 20 % případů
- kombinace lehké mozkové dysfunkce a dědičnosti, asi 15 % případů
- neurotická nebo nezjištěná etiologie, asi 15 % případů

(Bartoňová, 2019)

Odborná literatura uvádí, že existují dva dispoziční faktory, které jsou spojovány se vznikem specifických poruch učení. V první řadě se jedná o dědičnost s odchylkou funkcí centrálního nervového systému. V druhé řadě jsou lehká postižení mozku s odchylkou v organizaci mozkových aktivit a dominanci hemisfér.

Ke vzniku drobného poškození mozku může dojít již během těhotenství matky. Za příčinu vzniku poškození v prenatálním období můžeme považovat infekční nákazu matky, rozdílný Rh-faktor matky a dítěte, závislost matky na alkoholu či cigaretách, které mohou způsobit předčasný porod, nebo různé stavy spojené s nedostatečným přísunem kyslíku k plodu. V perinatálním období pak můžeme za rizikové faktory považovat například poranění hlavičky dítěte nešetrným použitím kleští při porodu, intoxikace plodu novorozeneckou žloutenkou, nebo léky proti bolesti při porodu. Při porodu překotném

(spontánní porod, obvykle u vícerodiček, trvá méně než dvě hodiny) hrozí riziko vdechnutí plodové vody dítětem, komplikace s pupeční šňůrou nebo opožděné vyvolání funkce dýchacích cest nedostatečným okysličením mozku. Naopak porod prodloužený, neboli protražovaný (obvyklý u prvorodiček, vyskytuje se v asi 5 % případů, trvá déle než 18 hodin) způsobený kupříkladu abnormální polohou plodu, může opět způsobit nedostatečné okysličení mozku. V postnatálním období pak hrozí střevní potíže nebo nedostatky v příjmu potravy, které opět mohou způsobit nedostatek kyslíku v krvi, a také poruchu centrálního nervového systému (CNS). V novorozeneckém období až do věku dvou let dítěte, považujeme za rizikové především onemocnění doprovázené vysokými horečkami. Může se jednat například o meningitidu, encefalitidu nebo křečové záchvaty, mezi běžnější onemocnění řadíme chřipku, zápal plic, střevní infekce, záněty středního ucha, mezi ty méně běžné pak záškrť, spálu nebo také černý kašel.

Německý psychiatr, profesor Reinhart Lempp tvrdí, že u třetiny dětí s normálním intelektem, u kterých se projevují mírné nedostatky ve školním výkonu, souvisejí obtíže s osvojováním školních dovedností s poruchami mozku v dětství, druhá třetina dětí je ovlivněna prostředím, ve kterém žijí a třetí třetina dětí se potýká s problémem jak s prostředím, ve kterém vyrůstají, tak s lehkou mozkovou dysfunkcí. Tím se dostáváme k faktoru, který může k rozvoji obtíží s nácvikem školních dovedností přispívat, a to k vlivu domácího, rodinného prostředí. Touto otázkou se zabývají například němečtí autoři Valtinová, Klicpera a Gasteigerová-Klicperová, kteří ze svých sociálních výzkumů zjistili, že až 66 % dětí s dyslexií pochází ze sociálně nižších vrstev. Podle německého lektora Wilhelma Niemeyera je to dokonce až 83 % dětí. (Pokorná, 2010)

Renata Valtinová, německá profesorka, dotazníkovou metodou sledovala postavení dětí s dyslexií v jejich rodinách. Odhalila hned několik faktorů, které mohou toto postavení negativně ovlivňovat. Mezi nepříznivé faktory patří například stísněné bytové podmínky, vyšší počet sourozenců (3 a více), matka ani otec nemají stálé zaměstnání/nejsou vyučeni, rodiče ani děti nevlastní žádné knihy, porucha řeči nebo opožděný vývoj řeči, nebo se v rodině nachází více členů, kteří mají potíže ve čtení či psaní. Samozřejmě negativní vliv rodičů na dítě, které není ve svých školních výkonech žádným způsobem podporováno, a rodiče nejsou do úspěchů či neúspěchů interesováni, může do budoucna

nepříznivě ovlivnit rozvoj a motivaci dítěte k lepším školním výsledkům. V takových případech můžeme hovořit o frustraci a nejistotě dítěte, která může vést k poruše koncentrace pozornosti. Stejně tak vysoká očekávání ze strany rodičů mohou vést rovněž ke špatným a nedostatečným výsledkům dítěte. (Pokorná, 2010)

1.2 Vliv specifických poruch učení na vzdělávání

Poruchy učení se neprojevují pouze v jednom vyučovacím předmětu. S potížemi s psaním či čtením se děti potýkají hned v několika předmětech najednou. Velká část žáků s dyslexií trpí nízkým sebevědomím, ze svých úspěchů se neumí radovat a považují je spíše za šťastnou náhodu. To, jak se poruchy učení projevují ve výuce, může být ovlivňováno takzvanými vnějšími a vnitřními faktory. Za vnější faktory považujeme výuku, kulturní podmínky, socioekonomickou situaci, vliv působení rodičů a učitelů, spolužáků i sourozenců na dítě. Tyto vnější vlivy mohou umocnit nebo naopak zmírnit projevy specifických poruch učení, nikoliv zapříčinit jejich vznik. V případě vnitřních vlivů hovoříme o takzvané resilienci (odolnosti, nezlomnosti). Velkou rolí zde hraje odolnost vůči stresu, strachu, frustraci z neúspěchu. Čím adaptabilnější a odolnější dítě je, tím snadněji se dokáže vypořádat s případnými neúspěchy a nezdary.

Poruchy učení se projevují téměř ve všech vyučovacích předmětech. Ať už hovoříme o českém, nebo o jiném vyučovaném, jazyce, kde mohou slabosti žáka ovlivňovat nejen jeho čtený projev, ale i projev psaný, nebo také v matematice, kdy má dítě obtíže s pochopením vztahu mezi čísly, nebo pochopením smyslu slovních úloh. V přírodovědných předmětech se setkáváme s problémy s pochopením nebo zapamatováním si definic či vzorečků. V hudební výuce mohou nastat problémy s pochopením textů písní, jejich melodií a následnou reprodukcí. V pohybových aktivitách nastávají obtíže s neobratností a nešikovností dětí, především v mladším školním věku. Výtvarná výchova bývá opět ve znamení nejistoty žáka. Často své výtvary maže, gumuje, upravuje, málokdy je spokojen se svým výsledkem.

(<https://digifolio.rvp.cz/>)

1.2.1 Vliv školního neúspěchu dítěte na jeho profesní život a osobnost

U dětí se specifickými poruchami učení se často setkáváme se základním problémem, a to s volbou školy, kde absolvují střední vzdělávání. Nástup do dalšího vzdělávání je totiž stěžejní a neoddelitelnou součástí při volbě jejich budoucího zaměstnání. Děti často žijí v domněnku, že jejich nedostatečná příprava ze základní školy se na střední škole mezi ostatními žáky ztratí a v porovnání se spolužáky nebudou ve výuce tolik pozadu, jako tomu bylo na škole základní. Domnívají se, že své nedostatky budou schopni kompenzovat v jiných předmětech nebo například v praktické výuce. Opak je, ovšem někdy pravdou. Na středních školách je v porovnání se základními školami méně vyučujících, kteří jsou ochotni a schopni přizpůsobit výuku slabším jedincům, ředitelé některých škol cíleně odmítají přejímat zodpovědnost za žáky s poruchami učení. Prvním kamenem úrazu mohou být samotné přijímací zkoušky ke střednímu vzdělávání. Zvláště v případě, kdy střední školy zohledňují při výběru svých budoucích studentů prospěch ze školy základní. Mnoho středních škol s učňovskými obory však přijímá nové žáky bez ohledu na jejich předchozí výsledky a bez nutnosti absolvovat jednotnou přijímací zkoušku. Je-li tento druh studia zvolen žákem s SPU s vyšším potenciálem, mohou nastat problémy s velkou nechtí a velmi nízkou motivací k dalšímu učení. Nechtí k učení si také žák může nést z povinné školní docházky. „Zájem“ o další vzdělání často pramení pouze z nátlaku rodičů dítěte, ne však z cílevědomosti a chťení učinit další krok k dosažení svého vysněného povolání. (Pokorná, 2010)

Vlivem poruch učení se často žáci ani nedostanou k příležitosti vystudovat školu, kterou by opravdu chtěli. Jejich nový kariérní život tak započne v zaměstnání, které je nebaví, neboť neodpovídá jejich intelektu a zájmům. Často si tak nerozumí se svými novými spolužáky, později pak spolupracovníky. Cítí se frustrovaně, jejich zájem o práci klesá a touha po vědění rovněž. (Pokorná, 2010)

Specifické poruchy učení mají závažný dopad na prožívání a vývoj osobnosti dítěte. Zklamání rodičů hned z počátku školní docházky může být pro dítě velice traumatizující. Podle Piageta je dítě velmi závislé na kladném přijetí společnosti a zejména svých rodičů. V případě nedostatečných pozitivních hodnocení dochází k poškození jeho osobnostního vývoje. Z bezradnosti a bezmoci rodičů pramení nespokojenost dítěte, zbytečné napětí,

výčitky a minimum spontánní radosti dítěte. V této fázi přichází na řadu sliby a dary ze strany rodičů, které jsou ovšem podmíněny dobrými školními výsledky. O to horší situace může nastat v případě, že se v rodině nachází ještě další sourozenec, který má prospěch neporovnatelně lepší. Ostatní členové mohou podlehnout srovnávání a jedno z dětí je automaticky označováno za to pomalejší, nebo méně inteligentní. V horším případě je považováno za líné, se slabou vůlí nebo bez zájmu a chuti učit se. Tato dlouhodobá, až chronická, frustrace vyvolává neurotické příznaky, jako jsou nechutenství, bolest hlavy, tiky, nebo špatné spaní. (Pokorná, 2010)

1.3 Klasifikace specifických poruch učení

Předpona *dys-*, z řečtiny, označuje tu dovednost, která je u dítěte postižena a přidává se před její název. Předponu můžeme přeložit jako deformace, porušená činnost, oslabení, závada. Specifické poruchy učení klasifikujeme následovně: *dyslexie* – specifická porucha čtení (v některých případech pojem dyslexie vyjadřuje obtíže ve čtení i psaní, někdy dokonce zahrnuje problematiku specifických poruch učení jako celek) *dysgrafie* – specifické poruchy psaní, *dyskalkulie* – specifická porucha počítání, *dysortografie* – specifická porucha pravopisu, *dyspinxie* – specifická porucha kreslení, *dysmúzie* – porucha hudebních schopností, *dyspraxie* – porucha výkonu složitějších úkonů. (Bartoňová, 2019)

1.3.1 Dyslexie

Dyslexie je specifická porucha čtení. Tento název můžeme doslovně přeložit jako poruchu práce se slovy, nebo přesněji jako poruchu vyjádřit řeč psanou formou. Poruchy čtení patří mezi nejčastěji vyskytující se. Dítě zpravidla luští slova a pomalu hláskuje, nebo naopak čte rychle a chybuje, popřípadě si slova vymýšlí. Dyslexií také rozumíme poruchu čtení v případě, kdy dítě čte poměrně kvalitně, ovšem obsahové stránce textu již není schopno porozumět. Jako další projevy dyslexie můžeme považovat záměnnost tvarově podobných písmen (b, d, p / s, z), zvukově podobných hlásek (a, e, o / p, b/d', d) nebo i hlásek zcela rozdílných. Z technické stránky problému mluvíme o takzvaném *dvojím čtení*, kdy dítě šeptem hláskuje slova a poté slovo vysloví nahlas. (Zelinková, 2009)

Čtení, resp. dyslexii, můžeme, ale ne vždy, rozlišovat na levohemisférové (L-typ) a pravohemisférové (P-typ). V případě levohemisférového čtení žák více využívá levou mozkovou hemisféru. Čtení je pak rychlé a zbrklé, obsahuje více chyb. Naopak u pravohemisférové dyslexie je čtení pomalejší, namáhavější, není plynulé.

Podle Mezinárodní dyslektické společnosti je jedna z hlavních příčin vzniku dyslexie *fonologický deficit* (charakterizováno problémem ve správném rozpoznávání slov, správné gramatické či jeho dekodováním). Pravdou ovšem je, že toto nedostatečné dekodování slov je označováno za hlavní příčinu dyslexie v anglicky mluvících zemích. V anglickém jazyce je tento problém z pochopitelných důvodů daleko náročnější překonat, než v jazyce českém, proto tuto příčinu vzniku někteří čeští odborníci nepřijímají jako nejhlavnější. Další příčinou může být *vizuální deficit* (problémy se zřetelným rozlišením, neschopnost pohotově zřetelně identifikovat písmena). Potíže vnímat písmena či slova zřetelně tkví v neschopnosti zřetelné diferenciaci, analýzy a syntézy, v poruchách pravolevé a prostorové orientace, nebo také v nedostatečnosti zřetelné paměti. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

1.3.2 Dysgrafie

Dysgrafie je specifická porucha psaní. Příčinou této poruchy jsou nejčastěji deficity v hrubé a jemné motorice, pohybové koordinaci, zřetelné paměti, poruchy pozornosti, neschopnost vybavovat si tvar a podobu písmen, poruchy převodu sluchového a zřetelného vnímání do grafické podoby, které se projevují zejména při psaní diktátu. (Zelinková, 2009) Autorky Patricia Cook a Nancy E. O'Dell (1999) ve své knize *Neposedné dítě* považují za největší problém vzniku dysgrafie nedostatky spojené s obdobím lezení dítěte. Může se jednat o jeho nesprávný způsob, nedostatečnou dobu lezení nebo jeho úplným vynecháním. Tento špatný vývoj má za následek nežádoucí svalové napětí. Svaly v rukách (v pažích, prstech, zápěstích, předloktích) bývají ochablé a nezpevněné. Dítě se pak při psaní snadno unaví, křečovitost stoupá a nepřesnost psaného projevu se zvyšuje. Z důvodu špatného držení pera je sklon písma nesprávný. Pero je často drženo až příliš kolmo a to

vede k většímu svalovému napětí. Tlak tužky na papír je příliš velký a rychlost psaní se zpomaluje.

Výjimkou není zvýšená chybovost při psaní, záměna nejen sobě podobných číslic (7, 4 / 3, 8 / 6, 9), ale také písmen (m, n / o, a / l, k, h). Občas se také stane, že představa písmene dítěte je správná, avšak ruka nepracuje přesně tak, jak by si dítě přálo. Začínají jiným tvarem, následně přetáhnou, upraví, vygumují, pokračují znova a znova, ale tímto trpí nejen samotná kvalita písma, ale celková grafická úprava. S tímto nedostatkem se zároveň pojí rychlost psaní. Psaní je obvykle pomalé a nesouvislé, v některých případech dětí s dysgrafií spojenou s hyperaktivitou je pak psaní zbytečně moc rychlé až zbrklé.

Selikowitz (2010) ve své publikaci uvádí, že velký vliv na úpravu písma má čas, který má dítě k dispozici. V případě, že na dítě není kladeno žádné časové omezení, může být jeho písmo normální, hezky upravené. V opačném případě, kdy je dítě ve stresu, je úprava špatná, písmo bývá špatně čitelné až nečitelné. Proto bývá diagnostika dysgrafie provedena až v pozdějším věku. Je to způsobeno tím, že na prvním stupni základní školy nebývají nároky na žáka až tak velké. V tom případě se u dítěte žádné poruchy neprojeví a k zjištění horší kvality psaného projevu dochází až na druhém stupni základní školy, popřípadě na škole střední. (Jucovičová, Žáková, 2014)

1.3.3 Dysortografie

Dysortografií rozumíme specifickou poruchu pravopisu. Velice často se dysortografie vyskytuje zároveň s dysgrafií a dyslexií současně. Příčinou vzniku této poruchy bývá zhoršený jazykový cit, neschopnost sluchové percepce a sluchového rozlišení, sluchové orientace i sluchové paměti.

Za typické projevy dysortografických chyb můžeme považovat:

- Vynechávání písmen slabik, slov i celých vět, nebo naopak přidávání písmen do slov.
- Přesmykování slabik ve slovech (takzvaná kinetická inverze), nesprávné užívání diakritických znamének, jejich nesprávné umístění nebo úplné vynechání.
- Záměna znělých a neznělých hlásek (například sníh (h/ch), led (d/t)), nebo záměna sykavkových hlásek (například švestky – švešky). Dítě píše všechna slova tak, jak je slyší
- Neschopnost rozlišovat mezery mezi předložkami a zvrtnými zájmeny (například naulici, koupemese), nebo naopak nevhodné rozdělování slov (například pastel-ka). Občas, zvláště u menších dětí, můžeme narazit na kratší věty napsané dohromady (například Viděljsempa).
- Chyby v gramatice – to pouze v případě, kdy je dítě s gramatickými pravidly srozuměno, dokáže ústně gramatiku správně zdůvodnit, avšak není schopno aplikovat do projevu písemného. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

Co se jazykového citu týče, je u těchto žáků často značně snížen. Jsou schopni naučit se pravidla pravopisu, použít je v ústním zkoušení a tím získat výrazně lepší hodnocení. Písemný projev jejich dobré hodnocení pak sráží. S jistotou pak můžeme říct, že bude mít žák problémy všude tam, kde bude zkoušející přihlížet pouze k psaným ověřováním znalostí. V tom případě budou nejen dysortografici, ale i dysgrafici zbytečně dosahovat pouze průměrných až podprůměrných hodnocení. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

1.3.4 Dyskalkulie

Dyskalkulie je specifická porucha počítání. Faktory, které ovlivňují matematickou schopnost, je hned několik. Patří mezi ně zejména motorika, sluchová a zraková percepce, prostorová orientace, řeč, paměť, rozumové schopnosti. Profesor G. Reid Lyon uvádí,

že téměř 6 % dětí školního věku trpí poruchami počítání. Podle druhů obtíží můžeme rozlišit několik typů dyskalkulie:

- *Praktognostická dyskalkulie* – obtížná je manipulace s matematickými předměty (přidat, ubrat, rozdělit, porovnat)
- *Verbální dyskalkulie* – obtíže se slovním pojmenováním či označením počtu, pořadí, pojmenování znaků či symbolů
- *Lexikální dyskalkulie* – neschopnost číst čísla, číslice, operační symboly, poruchy pravolevé orientace, poruchy orientace v prostoru
- *Grafická dyskalkulie* – neschopnost psát čísla, číslice, znaky, symboly, chybovost v psaní víceciferných čísel, potíže při rýsování
- *Operační dyskalkulie* – narušená schopnost v provádění základních matematických operací, jako jsou sčítání, odčítání, násobení, dělení, a další
- *Ideognostická dyskalkulie* – nepochopení matematických pojmů a vztahů, které mezi nimi jsou

(Bartoňová, 2019)

1.3.5 Dyspraxie, dysmúzie, dyspinxie

Dyspraxie je specifická porucha obratnosti. Její projevy jsou nejvíce viditelné při pohybové koordinaci a pohybové rychlosti. Mimo jiné je postižena jemná a hrubá motorika a také řeč. Nezřídka se vyskytuje ve spojitosti s dyslexií. Český lékař a profesor Ivan Lesný ve své publikaci popisuje spojení dyspraxií a dysgnozie. Jedná se o specifickou poruchu poznávání předmětů. Označuje je za dy-dy syndrom a jejich výskyt vyšetřuje testem skládajícím se z jedenácti imitačních úkolů. Nejčastěji děti měly obtíže v případech, kdy napodobovaly činnosti, ale nezvládaly je (vývojová dyspraxie), prováděly jiné činnosti, než byly předváděny (vývojová dysgnozie). V případech, kdy děti nezvládaly jednotlivé činnosti a jiné předváděly zcela jiným způsobem, jednalo se o vývojovou dysgnozii-dyspraxii. (Zelinková, 2009)

Dysmúzie je specifická porucha vnímání a reprodukce hudby. Dítě má potíže s rytmem i se zapamatováním si textů a melodií. V případě, že se vyskytují potíže se

zápisem i čtením not, můžeme hovořit o souběžném výskytu dyslexie či dysgrafie. (Bartoňová, 2019)

Dyspinxie označuje Slowík (2016) jako specifickou poruchu kreslení. Je specifická nízkou úrovní kreseb. Práce dítěte s tužkou je neobratná, tvrdá, má obtíže s pochopením perspektivy, rozvržení plochy papíru obvykle není správné, postavy bývají nesouměrné a nepřesné. Často je zapomínáno na detaily. Dyspinxie se obvykle pojí s dalšími poruchami učení, nejčastěji to bývá dysgrafie. (Bartoňová, 2019)

1.4 Reedukace specifických poruch učení

Reedukace neboli *převýchova, znovu obnovená výchova*, je, nebo by alespoň měla být, nezbytnou součástí vzdělávání všech dětí se specifickou poruchou učení. Zaměřuje se na postiženou funkci dítěte a vyžaduje pořádnou dávku trpělivosti, vstřícnosti, laskavosti, motivace a důsledného přístupu pedagoga. A to platí nejen o učitelích, ale také o rodinných příslušnících, kteří mají nemalý vliv na psychickou pohodu dítěte. Reedukačním procesem rozumíme postupnou nápravu a zlepšení úrovně postižených funkcí, které nezbytně potřebujeme ke správnému čtení, psaní a počítání. Cílem reedukace však není pouze zaměřovat se na tyto funkce, ale také kompenzace potíží konkrétních poruch učení. Žádný jednotný a striktně daný postup či přístup k dětem neexistuje. Musíme mít na paměti, že každé dítě je jiné, projevy poruch jsou na různých stupních závažnosti, proto je nutné ke každému přistupovat maximálně **individuálně**. Pro určení správného postupu při reedukaci je proto nutné prostudovat komplexní zprávy ze speciálně – pedagogického a psychologického vyšetření. Teprve z této zprávy se dozvíme, o jaký typ poruchy se jedná, jak je závažná, jak se projevuje, na co se při výuce nejvíce zaměřit, jaké pomůcky používat a také vhodný způsob hodnocení. Důležitá je i zpráva o intelektových schopnostech dítěte, které rovněž ovlivňují efektivitu a úspěšnost reedukace.

Metody používané při reedukaci neznamenají formu doučování, nýbrž slouží jako soubor metod, které mají za cíl, v tom lepším případě, odstranit, nebo alespoň zmírnit obtíže při čtení a psaní. Zaměřují se na rozvoj percepčně-motorických funkcí. V žádném případě nenahrazují běžnou výuku. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

Reedukace vždy začíná aktivitou, kterou dítě zná a zvládá. Až poté můžeme pokračovat aktivitou těžší. Seběmenší náznak neúspěchu může totiž dítě připravit o motivaci dále pracovat. Za velmi důležité můžeme považovat zažití úspěchu dítětem již při prvním sezení. Toho dosáhneme tím, když budeme postupovat po malých krocích. Dítě musí dobře pochopit to, co se od něj očekává a teprve tehdy, kdy má danou problematiku dobře naučenou a procvičenou, dá se postupovat k úlohám těžším. Pro úspěšný výsledek je nutné s dítětem procvičovat denně a dávat přednost kratším, ale intenzivním, cvičením s pauzami před časově náročnými úkoly. Dále je potřeba zajistit, aby se učitel při reedukaci věnoval pouze dítěti, odstranit z prostoru rušivé elementy a vzbudit v dítěti pocit, že to, co dělá, je důležité a má smysl. V neposlední řadě je důležitá jednoznačná struktura obsahu, protože nejlépe si pamatujeme právě to, co si dovedeme jasně představit. (Bartoňová, 2012)

1.4.1 Reedukace dyslexie

S reedukací dyslexie je nejvhodnější začínat již v období předčtenářském. Důležité je utváření čtenářských dovedností a podpora vytvoření kladného vztahu ke čtení. V tomto období je stěžejní vyvolat v dětech pocit, že čtení je důležité, a snažit se děti vést k tomu, aby si tuto činnost oblíbily. Tohoto prvního kroku není těžké docílit. Stačí, aby měly děti stále k dispozici knihy, nejlépe celou knihovničku. Vynechat nemůžeme ani obrázkové časopisy. Hlavní je, aby měly děti všechny knihy volně k dispozici. Existuje mnoho způsobů, jak děti s knížkami seznámit. Ať už to je hromadné předčítání dětem, společné listování v knihách, prohlížení si obrázků, kreslení hlavní postavy či předvádění scének z příběhů.

Je vhodné, když se rodiče, jako přirozený vzor pro děti, také podílejí na procesu reedukace. Ideální je spolupráce učitele s rodiči, kdy rodiče vědí, o jaké knížce se děti ve školce či škole bavily a pokračovat v tom v domácím prostředí. Mohou s dětmi navštěvovat knihovny, výstavy a knižní veletrhy nebo besedy s autory a ilustrátory dětských knížek. Dítě si totiž velmi dobře uvědomuje, jaký vztah k četbě má jejich matka či otec, a učí se tak nápodobou svých rodičů, které vnímá jako svůj vzor. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

U předškolních dětí se zaměřujeme zejména na rozvíjení sluchového a zrakového vnímání, pravolevou a prostorovou orientaci, zrakovou a sluchovou paměť a senzomotorickou koordinaci. Zrakové vnímání nelze brát pouze jako pouhé vidění, ale také jako správné pochopení a zpracování vizuálních vjemů. Není důležité pouze rozlišovat jednotlivé prvky, ale rozdělit prvky na podobné či odlišné, správně rozložit či složit obrázek, vnímat více detaily než obrázek jako celek, rozdělit podstatné od nepodstatného. Při procvičování zrakového vnímání dbáme na to, aby výuka začala tím, co dítě dobře ovládá, udělat pro něj výuku zábavnou a přitažlivou formou, začínáme konkrétními předměty a postupně přecházíme v abstrakt. Velmi důležitou součástí každého nácviku je pochvala a povzbuzení.

U nácviku sluchového vnímání pak využijeme nepohybujícího se zdroje zvuku a postupně přecházíme k pohybujícímu se předmětu. Všechny akustické cviky provádíme v tiché a klidné místnosti, abychom dosáhli maximální koncentrace dítěte. Později přejdeme k obtížnějším podmínkám poslechu, například tím, že pustíme hudbu nebo pozorujeme více hovořících osob najednou.

U starších dětí pak přichází na řadu samotné poznávání jednotlivých písmen a slabik. Zpočátku začínáme jednoduchým prohlížením si písmen a podporujeme jejich učení hmatovým vjemem (i se zavřenýma očima). Posloužit nám tak můžou pěnová nebo látková písmena, děti si píšou písmena do dlaní či na záda. Další způsob zapamatování si písmen může být jejich modelování či malování, vystřihování a jejich následné vyslovení. Největším problémem u dyslektiků bývá záměna tvarově nebo zvukově podobných písmen. Při takovéto záměně je nutné se vrátit k procvičování zrakové a sluchové percepce. U nejčastěji zaměňovaných hlásek p/b/d však můžeme s jistotou říci, že jsou problémem pro téměř každého začínajícího čtenáře. Proto musíme dávat pozor a dobře rozlišit, v jakém případě se jedná o dyslexii a v jakém o přirozený jev, který v brzké době zmizí. Velmi důležité je, aby dítě bezpečně rozeznalo a zautomatizovalo si rozeznávání jednotlivých písmen resp. hlásek. V případě analyticko-syntetické metody zprvu děti nejdříve čtou takzvaným slabikováním, které postupně přechází v souvislé čtení. V případě, že je dítě příliš brzy podněcováno k souvislému čtení, dochází k „dvojímu čtení“, kdy si dítě čte slabiky v duchu pro sebe a teprve potom je vysloví nahlas. Stane-li se

pro dítě dvojí čtení přirozeným, bude pro něj čtení delších slov nepřekonatelným problémem (například katastrofa: *kata – katas – katastr – katastro – katastrofa..*). (Zelinková, 2009)

Při reedukaci dyslexie je nutné se podle stupně závažnosti postupně zaměřovat na osvojení písmen, rozlišení a fixování tvarem podobných písmen, spojení hlásek a písmen do slabik a slov a nakonec na samotné čtení. Existuje spousta pomůcek, které můžeme při reedukaci využívat. U *základních nácviků osvojování písmen* si můžeme pomoci například využitím obrázkové abecedy, kartami nebo kostkami s písmeny, kreslením tvarů písmen a jejich následné obtahování, písmenkové puzzle (z různých materiálů), míčky s písmeny, razítka, tabulky s křídami či fixy, říkanky, básničky, nebo také můžeme použít, zároveň formou hry, samotná těla dětí ke skládání písmenek, či psaní písmen na záda. K samotnému čtení nám pomůže dyslektické okénko, které dítěti pomocí výřezů různých velikostí pomůže oddělit jednotlivá slova od sebe. Starší děti, z důvodu studu před ostatními spolužáky mohou využívat takzvané neviditelné dyslektické okénko, kdy si při čtení místo skutečného okénka pomůžou pouze svými prsty. Dále používáme záložky, vyznačování obloučků, nebo také podtrhávání slov barevnými výraznými fixy. Velmi oblíbenou metodou mezi dětmi je předčítání dospělého, dítě po něm následně věty opakuje, nebo se s dítětem při čtení střídá. Je-li problémem právě neporozumění textu, zaměřujeme se na tempo čtení, případně upravujeme jeho rychlost. Poté je nutné s dítětem každý přečtený text po částech rozebrat a nechat ho převyprávět, co se právě dozvědělo. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

1.4.2 Reedukace dysgrafie

Nad dysgrafií by určitě nemělo být mávnuto rukou s verdiktem, že na počítači je přeci každé písmo čitelné. Děti mohou mít vlivem svého nečitelného písma často negativně ovlivněnou psychiku, kdy se mezi ostatními dětmi cítí méněcenné. Proto je vhodné začít například správným držením pastelky či pera již od okamžiků, kdy dítě projeví zájem o kreslení svých prvních obrázků. U starších žáků můžeme psané písmo kompenzovat možností používat písmo tiskací, které je pro psaní jednodušší a čitelnost písma se tak

zvyšuje. Podceňování reedukace vede k postupnému zhoršení písma a zároveň ke zvýšení chybovosti.

Základem reedukace dysgrafie je rozvoj hrubé a jemné motoriky. Důležité je snížit svalové napětí (například uvolňovacími cviky), správný posed a sklon tužky k papíru, motivace dítěte, podpora ze strany dospělého a samozřejmě pochvala. Opět dbáme na tempo, které si dítě stanovilo, nesnažíme se ho popohánět a dodržujeme zásadu upřednostnění kratších a častějších procvičování před dlouhými úkoly. Při procvičování jemné motoriky zapojujeme do cvičení například drobné ruční práce, vlepování dílků barevných papírů do předkreslených obrysů, stříhání a skládání papírů, stavebnice nebo také masážní míčky, které dítě předává z jedné ruky do druhé nebo koulí po vlastním těle či po podlaze. Dále se zaměřujeme na uvolňovací cviky částí těla – ramenních kloubů, loketních kloubů, uvolnění zápěstí a prstů. Pro správné držení pera využíváme nácvik špetkového úchopu (podobný sypání, drobení) a používáme všech pět prstů včetně malíkové hrany, která se dotýká podložky.

Písenný projev nacvičujeme různými formami, od těch jednodušších až po ty obtížnější:

- *Opis* – pro většinu dětí je nejjednodušší, podle předlohy opisují stejným typem písma (nejčastěji psacím)
- *Přepis* – náročnější, nejčastěji přepisují formu tiskacího písma do podoby písma psacího
- *Diktát* – nejtěžší forma, zvláště v kombinaci dysgrafie a ADHD, popř. ADD, dítě písenně vyjadřuje slyšené

(Jucovičová, Žáčková, 2014)

1.4.3 Reedukace dysortografie

Při reedukaci dysortografie klademe důraz na auditivní percepci neboli sluchové vnímání. Narušena bývá především schopnost sluchového rozlišování, sluchové analýzy a syntézy, sluchová orientace i paměť a s tím je spojený celkově zhoršený jazykový cit. Opět zde hraje velkou roli individuální přístup k dítěti a jeho konkrétním obtížím.

V případě vynechávání písmen si pomáháme cvičeními, která podporujeme zrakovým vjemem, jako jsou například hry s písmeny (Kris-kros, dětské Scrabble, a další). Cílem těchto cvičení je skládání slov z písmen umístěných na kartičkách či kostkách. Postupně přecházíme k autodiktátu, kdy dítě diktuje slova a poté je píše. V tomto případě je důležitá neustálá kontrola dítěte, protože i přesto může při psaní docházet k vynechávání písmen. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

V případě vynechávání nebo nesprávném umístění diakritických znamének používáme takzvaný *bzučák*. To je pomůcka, která po stisknutí tlačítka začne bzučet. Krátké zabzučení pak znamená krátkou hlásku, dlouhé zabzučení dlouhou samohlásku. Důležité však je, aby se dítě naučilo s pomůckou správně zacházet. Při rozlišování dlouhých samohlásek je nutné, aby bylo bzučení dostatečně dlouhé. V opačném případě by bzučák ztrácel význam a děti by dále krátké a dlouhé hlásky nedokázaly spolehlivě rozeznávat. Pak můžeme dítěti předřikávat slova a ono je pomocí bzučáku znázorní. Bzučák se dá používat i opačně – znázorníme krátké a dlouhé hlásky a dítě začne vymýšlet slova, která zvukovému vzoru budou odpovídat. Ideální je používat bzučák vybavený i světýlkem, které svítí v závislosti na délce bzučení. Obvykle se výsledky cvičení dostávají rychleji a práce se světýlkem bývá pro děti mnohem přitažlivější. Když nemáme ani jeden typ bzučáku k dispozici, postačí nám jednoduché vytleskávání, kartičky s tečkou a čárkou, nebo také guma či natahovací pružina. Pomáhat si můžeme také takzvanou přehnanou výslovností. Je však velice důležité, aby si dospělý při procvičování dával velký pozor na slangovou výslovnost. Je totiž pro dítě velkým vzorem a zafixování špatných výslovností vlivem místního dialektu vede k mnohem náročnějšímu procvičování.

Jako další pomůcku při reedukaci dysortografie používáme takzvané *mačkadlo*. Jedná se o desku, která má z jedné strany měkký povrch a z druhé strany povrch tvrdý. Na měkké straně je napsáno di-ti-ni a na tvrdé straně pak dy-ty-ny. Práce s touto pomůckou je velmi jednoduchá. Předřikáme dětem slova a ony otáčejí desku podle toho, zda se ve slově nachází měkké nebo tvrdé slabiky. Postupuje se od dvojic slabik ke slovům začínajícím na tyto slabiky až po slova, která těmito slabikami končí. Kromě mačkadla využíváme také kartiček, na kterých je barevně rozlišené i/y, nebo doplňování textů. Děti také často ve slabikách „di, ti, ni“ chybně přidávají háček. Proto je nutné jim zavčas

vysvětlit, že měkké „i“ změkčuje i bez háčku. Podobné obtíže dětem dělají slabiky bě/bje, pě, vě/vje, mě. Na rozdíl od doplňování slabik ti, di, ni, máme k dispozici jasná gramatická pravidla, která dětem usnadňují cestu k rozpoznání správného tvaru. Navíc předpona pje v českém jazyce ani neexistuje. Pro správnou fixaci používáme kartičky se slabikami, nejlépe takové, které si děti samy vyrobily. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

Při obecném osvojování pravidel pravopisu platí v převážně většině jednoduchá rada, a to poskytnout dítěti dostatek času na rozmyšlenou. Obvykle děti pravidla pravopisu dobře ovládají, avšak při velkém nároku na vysoké tempo dítěte dochází ke zbytečně zvýšené chybovosti. S narůstajícím množstvím pravidel se však může stát, že předchozí učivo už děti vytěsní z hlavy a plně se zabývají učivem novým. Proto je důležité se u těchto dětí opakovaně vracet i k již zvládnuté látce a opět dodržovat pravidlo krátce, ale častěji. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

1.4.4 Reeducace dyskalkulie

V nácviku matematických dovedností je důležité zaměřit se na sluchovou a zrakovou percepci a také prostorovou orientaci. V případech, kdy dítě nerozumí a nerozpoznává základní matematické symboly a tvary, není možno v reeducaci pokračovat. Při samotné reeducaci věnujeme pozornost zejména těmto třem oblastem:

- Prostorová a seriální orientace
- Představa určitého množství prvků
- Představa početní řady

Prostorovou a seriální orientaci můžeme rozvíjet například rozstřiháním kartiček, které má dítě za úkol doplnit k sobě tak, aby na sebe navazovaly. Ideální je rozlišit jednotlivé karty barvami, které pak slouží k lepší představě jednotlivých tvarů. Pomocí dalších obrázků pak můžeme procvičovat, co dítě vidí „nahore“, „dole“, „vlevo“, „vpravo“. *Uvědomění si množství prvků* je pro dítě důležité z důvodu, aby přestalo počítat prvky po jednom, ale uvědomilo si celkový počet, který před sebou má. K nácviku můžeme použít například kamínky nebo jiné drobné předměty, které před dítě náhodně umístíme. V tomto případě dítě nemá jinou možnost, než je spočítat po jednom. Umístíme-li prvky do

strukturované podoby, je daleko snazší určit, kolik se jich zde nachází. Abychom předešli ulpívání na jediné struktury, je dobré dítěti představit několik dalších strukturovaných sestav, které mohou danému počtu prvků odpovídat. Při budování *představy početní řady* můžeme zároveň procvičovat základní matematické operace (sčítání, odčítání, násobení, dělení). Ze začátku pracujeme s čísly do deseti, které jsou pro lepší vnímání jednotlivých číslic zapsané v kroužcích. Tabulka by neměla být větší, než je zorné pole dítěte, aby mělo stále všechna čísla před sebou a nemuselo tak otáčet hlavu zprava doleva. S nácvikem nespěcháme, dáme dítěti prostor, aby si celou řadu prohlédlo a uvědomilo si pozici jednotlivých číslic. Poté můžeme začít s jednotlivými příklady, které si na číselné ose s dítětem znázorňujeme. Později vedeme dítě k tomu, aby si číselnou řadu dokázalo představit se zavřenýma očima, aby nám odříkalo sudá čísla, lichá čísla, aby přečetlo sousední čísla a podobně. Pokračovat můžeme s číselnou řadou, která obsahuje více čísel. Kroužkováním čísel si může dítě fixovat násobilku, kde se snažíme, aby si dítě uvědomilo, že násobením si vlastně zjednodušujeme sčítání stejných čísel. (Pokorná, 2010)

2 Specifické poruchy chování

Za specifické poruchy chování (SPCH) můžeme považovat poruchy, které jsou vrozené, přetrvávají dlouhodobě a mají specifické projevy. Dříve tento pojem nebyl užíván, používaly se spíše označení jako LDE (lehká dětská encefalopatie), LMD (lehká mozková dysfunkce), nebo MMD (malá mozková dysfunkce). Dnes se užívá v souladu s Mezinárodní klasifikací nemocí termín hyperkinetická porucha, která se dělí na dva typy – porucha pozornosti a aktivity, a hyperkinetická porucha chování. V současnosti se ale nejvíce setkáváme s označením ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) – syndrom poruchy pozornosti spojený s hyperaktivitou, nebo také ADD (Attention Deficit Disorder) – syndrom poruchy pozornosti. Označení ADHD vychází z Diagnosticko-statistického manuálu Americké psychiatrické asociace označované jako DSM 5. (Jucovičová, 2014)

V německé terminologii se můžeme setkat s termíny „nápadné chování“ či „agresivní chování“. Nápadné chování vyjadřuje souvislost mezi tím, co dítě dělá a v jaké

situaci se zrovna nachází. V případě, že si dítě prozpěvuje a poskakuje na hřišti, jedná se o adekvátní chování vzhledem k tomu, kde dítě je. Kdyby se dítě chovalo stejně během vyučování, můžeme toto chování označit jako nápadné. Lidé si často myslí, že si mohou dělat, co chtějí, jsme přeci ve svobodné zemi. Ovšem určitá místa vyžadují určité chování a jakousi etiketu, můžeme proto z důvodu nemístného chování očekávat negativní reakce ze strany přihlížejících osob. Agresivní chování je pak charakterizováno několika symptomy, které musí u dětí přetrvávat déle, než šest měsíců a musí vykazovat čtyři a více z nich (Pokorná, 2010):

- Dítě se snadno rozčílí
- Odporuje dospělým, odmítá plnit příkazy či dodržovat pravidla
- Svádí vinu za své činy na ostatní
- Dítě se vzteká se a uráží
- Dítě je zlomyslné a druhým neodpouští

Pokorná (2010) ve své publikaci uvádí čtyři typy reakcí u dětí, které lze označovat jako nápadné chování:

- *Obranné a vyhýbavé mechanismy* – vlivem velkého tlaku, který je na dítě vyvíjen okolím (aby si víc četlo, aby psalo, počítalo apod.), je způsobena pouze nechuť věnovat se čemukoliv, co je spojeno se školou. Dítě odmítá psát domácí úkoly, chodí „za školu“, schovává nebo zapomíná sešity, apod.
- *Kompenzační mechanismy* – když u dětí nepřevažují dobré školní výsledky, snaží se na sebe upoutat pozornost jinak. Zlobí, neposlouchají, vytahují se před ostatními, šaškují.
- *Agresivita a projevy nepřátelství* – školní neúspěšnost hromadí v dětech napětí a vztek, který si vybíjejí agresivním chováním, útočí na jiné děti, ponižují a vysmívají se druhým, žalují. Chovají se neklidně a neposlušně.
- *Úzkostné stažení do sebe* – děti mají nízké sebevědomí, cítí se méněcenně, jsou citlivé, ustrašené, plačtivé, utíkají do svého vlastního světa. Strach ze školy se může projevat i psychosomaticky, dítě zvrací, trpí poruchami spánku a nechutenstvím, má sníženou imunitu.

Pro děti s ADHD je největší potíží v tom udržet pozornost při výkonu jednotlivých činností. Udržet pozornost je pro ně daleko těžší, než pro děti stejného věku. Děti si nedokážou hrát jen s jednou hračkou a přebíhají od jedné k druhé. Nejvíce se tyto obtíže projevují v situacích, kdy se dítě musí soustředit na činnosti, které je nezajímají, jsou nudné, nebo se opakují příliš často. Pro tyto děti je důležitá pochvala, a tak u úkolů, u kterých bezprostředně nenásleduje pozitivní odezva, jednoduše nevydrží do konce. Nejedná se tedy jen o *poruchu pozornosti*, ale také vytrvalosti. (Paclt, 2007)

Hyperaktivita je nepřiměřená úroveň hlasových i motorických projevů, dítě se nepokojně vrtí i v situacích, kdy to není vůbec potřeba. Ve třídě často opouští své pracovní místo bez svolení učitele, hraje si s různými předměty, kope nohama a vyhazuje rukama, skáče do řeči jiným dětem, i když je nikdo neoslovil. Projevuje se nadměrnou řečovou aktivitou a často neúčelně komentuje, co dělá samo nebo ostatní. (Paclt, 2007)

V případech nadměrné *impulzivity* se u těchto dětí setkáváme například s tím, že odpovídají ve třídě dřív, než se dozví plné znění otázky, a to často vede k chybným odpovědím. Vykytuje se zde i vyšší riziko úrazů, které vznikají vlivem zapojování se do rizikových činností. Při práci ve škole si vybírají brzkou, byť menší odměnu, za snazší a časově méně náročné úkoly, před delšími a náročnějšími úkoly. Nevydrží stát v řadě a poslouchat další pokyny vyučujícího, určitá pravidla her se pro ně zdají nerelevantní a nevydrží čekat, až na ně přijde řada. (Paclt, 2007)

2.1 Etiologie vzniku ADHD, ADD, hyperkinetické poruchy

ADD a ADHD bývají velice často spojovány s poruchami učení. Narušení schopnosti pozornosti a soustředění se je totiž s osvojováním si školních dovedností velmi úzce spojeno. ADD je určitý podtyp ADHD, a značí syndrom poruchy pozornosti bez hyperaktivity. Jako příčinu vzniku syndromu ADHD můžeme označit dědičnost (vysoký podíl genetického faktoru, až 60 %), ale také nepříznivé vlivy prostředí. Další příčinou mohou být drobná poškození centrální nervové soustavy, či nepříznivé stavy v pre-, peri-, i postnatálním období spojené s nedostatečným okysličením mozku plodu či novorozence. Rovněž nezodpovědné chování matky (pije alkohol, kouří, užívá drogy) během těhotenství

vede k nedostatečnému okysličení mozku plodu. Výskyt poruchy pozornosti se častěji objevuje u dětí předčasně narozených, s nízkou porodní hmotností.

V průběhu vývoje dítěte se syndrom mění a vyvíjí, v některých případech se mohou příznaky syndromu zmírňovat, v některých případech je tomu obráceně. Velký vliv na průběh má sociální prostředí, ve kterém se dítě nachází. Zpočátku je to rodina, rodinné zázemí, později na dítě začne působit školní prostředí (mateřská a základní škola) a jiné dospělé authority. Negativní a netrpělivý přístup ze strany dospělých, ať už doma či ve škole, může vést k trvalým následkům a také například k obtížnějšímu navazování sociálních kontaktů s ostatními dětmi. Kvůli snížené schopnosti empatie a neschopnosti naslouchat druhým mohou mít jedinci s ADHD potíže i v pozdějším navazování partnerských vztahů. Octnou se pak v emočně náročné situaci, které řeší nevhodnými obrannými způsoby, jako jsou agresivita, úteky, drogy, krádeže či gamblerství. (Jucovičová, Žáčková, 2017)

3 Kariérové poradenství

„O spánku platí tvrzení, že mu věnujeme celou třetinu života, druhou třetinu života věnujeme práci“ (Navarová, Lancová, s. 9, 2019). V současnosti se mění svět a společnost neskutečnou rychlostí. Mění se ale také trh práce, některé pracovní pozice zanikají a vznikají nové, jiné se neustále vyvíjí. Na zaměstnance se klade daleko větší zodpovědnost, a tak si lidé začali hledat spíše práci, která bude vyhovovat jejich životu, než aby oni sami do zaměstnání zapadli. V tento okamžik přichází na řadu kariérové poradenství, které není v naší republice žádnou novinkou. Hovoříme o službě, která umožňuje lidem reflektovat všechny své dosavadní zkušenosti a posunout je tím správným směrem na trh práce. S kariérovým poradenstvím se setkávají již děti na základních školách. Nejde o to zaškatulkovat je do konkrétní pozice a přesvědčit je v tom, že tohle je pro ně přesně to pravé. Kariérové poradenství přispívá ke snižování nezaměstnanosti absolventů škol a zamezuje předčasnému odchodu studentů ze vzdělávání. Má za cíl pomoci žákovi uvědomit si, co od svého profesního života očekává a jak za tím sebejistě jít. (Pýchová a kol., 2020)

Volba budoucího povolání, resp. dalšího studijního směřování, může být pro dítě v pubertálním věku možná tím nejtěžším rozhodnutím, které je potřeba učinit. Výběrem střední školy tak děti staví samotné základy svého profesního života. Některé děti mají již od raného věku jasnou představu o tom, co chtějí jednou v životě dělat a kým chtějí být. Ať už je to vzorem, který mohou vidět ve svých rodičích, starších sourozencích či jiných členech širšího rodinného kruhu, nebo vlastními ambicemi a sny, za kterými si jdou a mají v tom plnou podporu ze strany nejbližších. Většina dětí má jen malou představu o tom, co jsou vlastně schopni dělat, co by rádi dělali, jaké požadavky a povinnosti jsou spojeny s určitými pracovními pozicemi a jak vlastně takový trh práce vypadá. Často přijmou práci, která se zrovna vyskytne a která je pro ně dostupná bez ohledu na to, jestli je práce bude bavit či odpovídat zaměření jejich vystudovaného oboru. Tou největší motivací v prvních fázích bývá s prací spojená finanční odměna. (Vendel, 2008)

3.1 Systém kariérového poradenství

Projekt Integrovaného systému kariérového poradenství je financován evropským fondem a státním rozpočtem České republiky. Má za cíl podat klientům poradenství tak, aby zahrnul jejich skutečné potřeby a zohlednil co možná nejvíce možností výběru kariérní dráhy. Můžeme jej chápat jako komplexní služby a podporu pro vymezené cílové skupiny, jejich vzdělávání a profesní život. Mezi vymezené cílové skupiny se řadí:

Jednotlivci – zájemci o formální vzdělávání (žáci ZŠ/SŠ, studenti VOŠ/VŠ, žáci předčasně ukončující středoškolské vzdělání za účelem změny oboru, dospělí, kteří si chtějí změnit nebo zvýšit svou kvalifikaci), osoby poskytující poradenství potenciálním zájemcům (výchovní poradci, školní psychologové, pracovníci školních poradenských pracovišť, poradci úřadů práce, soukromí poradci), učitelé a rodiče potenciálních zájemců.

Instituce – poskytující informace o formálním vzdělávání (ZŠ, SŠ, pedagogicko-psychologické poradny, informační centra pro mládež, speciálně pedagogická centra, úřady práce, soukromé poradenské instituce).

3.1.1 Desatero kariérového poradenství

Desatero pochází z návrhu integrovaného systému kariérového poradenství a nezahrnují pouze jeho nejdůležitější body, ale také obecné doporučení, které se týkají metod kariérového poradenství, obsahu a cílových skupin. Desatero je výsledkem dlouhodobé spolupráce a šetření potřeb poradců i samotných klientů.

1. Klient se hledá, objevuje a rozhoduje

Pro kariérové poradenství je velmi důležité, aby se klient rozhodl sám, co vlastně hledá a hlavně chce. Cílem tedy není jen poradenství v oblasti vzdělávacích a profesních možnostech, ale především sebepoznávání.

2. Hlavní roli v kariérovém poradenství žáků má škola

Protože je škola žákům nejbližší, měla by stát v první linii kariérového poradenství, kterou může využívat. Všechna další zařízení (PPP, SPC, ...) by měly pouze navazovat na poradenství poskytované školami.

3. Kariérové poradenství poskytované školou by mělo být spojeno se vzděláváním

Předmětem vzdělávání by mělo být hlavně sebepoznávání a motivovat k tomu, aby žáci přemýšleli nad svou vlastní budoucností, orientovali se na pracovním trhu a schopnost vyhledávat si informace, jejich kritické zhodnocení a pozdější použití v praxi.

4. Služby kariérového poradenství poskytované školou by měly být odlišné od poradenství výchovného

Vzhledem k tomu, že se kariérové od výchovného poradenství velmi zásadně liší, neměly by se svou činností prolínat. Kariérové poradenství provádí výchovný poradce s celým pedagogickým týmem. Na pozici výchovného poradce je vázáno snížení vyučovací povinnosti, proto se nezávislé kariérové poradenství musí řídit i formálním předpisem. Snížená vyučovací povinnost zde není v případě, že funkci kariérového poradce vykonává jiný pedagog.

5. Kariérové poradenství poskytované školou by mělo mít jednoho hlavního koordinátora

Jeho hlavní náplní práce by měla být informační a také metodická pomoc v tématu Člověk a svět práce, komunikovat a využívat služby jiných poradenských subjektů, komunikovat a poskytovat poradenství také rodičům, a také propagovat služby, které kariérový poradce ve škole poskytuje.

6. Kariérové poradenství školy by mělo spolupracovat také s rodiči žáků

Kariévní poradce by měl být k dispozici také rodičům, kteří se zajímají o další vzdělávání svých dětí. Měl by jim pomáhat vyhledávat informace, motivovat děti k tomu, aby se dále vzdělávaly a usnadnit jim tak cestu při hledání toho nejvhodnějšího povolání.

7. Kariérové poradenství poskytované informačními a poradenskými středisky Úřadu práce ČR je nezastupitelné

V osmých i devátých ročnících se osvědčilo provádět skupinové poradenství, které zohlední všechny možnosti profesního uplatnění. Při návštěvě úřadu práce by žák měl mít alespoň malou představu o souvislostech mezi dalším vzděláváním a pozdějším pracovním uplatněním.

8. Pro všechny zájemce jsou k dispozici psychologické služby

Týká se žáků se specifickými poruchami učení a psychodiagnostiky profesních a studijních předpokladů.

9. Služby kariérového poradenství by měly všem klientům poskytnout nekomplikovaný průběh

Žádný klient nemůže být kariérovým poradcem odmítnut. Pokud sám není schopen klientovi pomoci, musí mu navrhnout a zprostředkovat cestu k jiné instituci poskytující tyto služby. Proto je zde nutné, aby byly různé zprostředkovatelské subjekty dobře informovány o službách, které poskytují.

10. Kariérové poradenství by mělo být podporováno třemi základními složkami a koordinováno MŠMT a MPSV

- *Informační podpora* – jako jeden komplexní systém podpořený monitoringem, hodnocením a doporučováním dalších produktů
- *Vzdělávací podpora* – vysokoškolské vzdělání pro kariérní poradce, podpora kurzů zaměřených na poradenskou činnost a komunikaci, e-learning
- *Metodická podpora* – práce s konkrétními produkty, rozvoje kompetencí pro kariérní rozhodování, specifika skupin klientů

(<https://infoabsolvent.cz>, 2013)

3.2 Diagnostika v kariérovém poradenství

Žáci mohou pomocí nejrůznějších testů a dotazníků určit svou profesní orientaci. Tyto testy mají k dispozici výchovní poradci i školní psychologové. Z důvodu snadnější orientace je zapotřebí vybrat nejvhodnější test, například podle jednoduchosti, popisnosti výsledků či jejich validity. V každé příručce, která je součástí každého testu, se dozvíme, zda je validní (měří opravdu to, co má měřit), nebo ne.

V České republice je možno objednávat tyto testy u dvou společností, a těmi jsou *Hogrefe – Testcentrum* a *Psychodiagnostika Brno s.r.o.* a obvykle jsou využívány tyto druhy testů:

- Test znalostí a dovedností – tyto testy se obvykle využívají až při hledání práce. Prověřují míru znalostí, které se uchazeč naučil již ve škole nebo při přípravě na povolání. Uchazeč také může předvádět své zkušenosti (například práce na počítači) a zkoumá se také životopis, ze kterého lze vyčíst, jaké dovednosti a zkušenosti uchazeč má.
- Test osobnosti – zde se zkoumají uchazečovy vlastnosti, zda je extrovert či introvert, jaké má zájmy, hodnoty nebo postoje. Mezi nejrozšířenější testy tohoto druhu patří Eysenckův osobnostní dotazník, který je využívám po celém světě.

- Test speciálních schopností – testy zjišťují manuální zručnost uchazeče, jeho mechanickou a motorickou schopnost, schopnost týmové spolupráce či prostorovou orientaci. Často se překrývají s testy inteligenčními či testy znalostí a dovedností.
- Obecné schopnosti – například tvořivost můžeme považovat za schopnost, kterou lze využít u všech činností. Dají se vytvořit nové, produktivnější, pracovní postupy, a také nové a vhodnější řešení potíží.

(Navarová, Lancová, 2019)

3.2.1 Teorie RIASEC

Práce v životě mnoha lidí nezastává pouze funkci vydělávání finančních prostředků. Práce přináší pocit seberealizace, uspokojení i užitečnosti. Mnohdy usnadňuje cestu k navazování nejen přátelských, ale také partnerských vztahů, pro mnohé představuje smysl života. Každý člověk je jiný, proto také každý člověk volí své povolání individuálně. Vybírají si zaměstnání podle svých vlastností, dovedností a schopností a přizpůsobují ho svým hodnotám, postojům a tomu, co chtějí. Teorie RIASEC rozlišuje 6 typů profesní orientace podle pracovního prostředí:

- R – řemeslný, praktický (motorické)
- I – vědecký, zkoumavý (intelektuální)
- A – umělecký, umělecké schopnosti (estetické)
- S – pečující, výchovné schopnosti (podpůrné)
- E – vůdčí, podnikavý (přesvědčující)
- C – úřední, vlohý pro kancelářskou práci (konformní)

(Navarová, Lancová, 2019)

3.2.2 SWOT analýza

Hlásky SWOT představují stránky člověka a díky této metodě je můžeme snadněji analyzovat. „*S – Strengths*“ představují silné stránky člověka. Pomáhají identifikovat aspekty, díky kterým mají výhodu před konkurencí. „*W – Weaknesses*“ jsou slabé stránky žáka, které snižují jeho sebevědomí. Cílem je tyto slabé stránky minimalizovat. „*O – Opportunities*“ jsou příležitosti, které pomáhají rozvíjet žáka a posilovat tak jeho pozici na trhu práce. Cílem je snaha maximálního využití všech přínosných příležitostí. „*T – Threats*“ jsou hrozby, které se nacházejí ve vnějším prostředí, a žák je nedokáže kontrolovat. Představují rizika, která mohou být překážkou při úspěšném dosažení cílů. Cílem je hrozby včas zachytit a eliminovat.

V praxi se využívá pomocí čtverce rozděleného na čtyři části a v každé z nich se nachází jedno písmeno. Důležité je, aby dítě vědělo, co jednotlivá pole znamenají a mohlo tak do nich vepsat vše, co souvisí s tématem. Metoda by měla vést k tomu, aby mělo dítě možnost snadněji určit ať už své budoucí povolání, nebo také obor, který by chtělo studovat. Důležité je s dítětem komunikovat a zjišťovat tak jeho pohled na vlastní budoucnost. Profesionální zaměření může poradce definovat pomocí teorie RIASEC. (Navarová, Lancová, 2019)

3.2.3 Metafora stromu

Kariérový strom je možné využívat v oblasti sebepoznávání žáka, hledání vnitřních zdrojů, práce s vizí či stanovení cílů. Kořeny pomyslného stromu představují dovednosti, schopnosti i vlastnosti žáka. Obsahuje jeho silné stránky a tvoří tak pevný a bezpečný základ pro kvalitní sebepoznání a rozvíjí adekvátní výběr svého profesního zaměření. Pro posilování a udržování těchto kořenů je zapotřebí neustále pracovat na svých silných stránkách.

V dalším kroku se zabýváme motivací, vlastní identitou a smyslem života. Motivace je nejdůležitější součástí kmene metaforického stromu. Bez motivace totiž kmen nemůže dále růst a je zapotřebí ujasnit si životní priority. Občas může člověk upadnout. Ovšem díky síle a vnitřní motivaci se opět postaví a dopřeje stromu další růst.

Koruna stromu, poslední článek této metafory, se stává prostorem pro růst plodů. Zralé plody představují dosažené úspěchy dítěte, vracíme se ke kořenům, zjišťujeme, jak bylo tohoto cíle dosaženo a tyto silné stránky a vlastnosti upevňujeme. Ne všechny plody jsou však zralé, některé shnily a ze stromu spadly. Díky tomu se však dítě učí, jak zvládat smutek z neúspěchu a hlavně se naučí, jak se konstruktivním přístupem poučit a předejít tak dalšímu neúspěchu. (Navarová, Lancová, 2019)

3.3 Poradci na základních školách

Nejbližší osobou, se kterou mohou žáci probírat téma budoucího povolání, jsou většinou jejich přímí vyučující, jelikož s nimi tráví nejvíce času. Často ale tuto funkci plní ředitelem jmenovaní učitelé, označováni jako výchovní, kariérní, či výchovní - kariérní poradci. Pokud ale na škole není kariérní poradce jmenován, může práci zastat i školní psycholog nebo speciální pedagog. Občas tuto funkci plní i zástupci ředitele. (<https://infoabsolvent.cz>)

Vyhláška č. 75/2005 Sb. O poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních říká, že každé školské poradenské zařízení či škola samotná poskytuje dětem, žákům, studentům a jejich zákonným zástupcům poradenské služby. Musí jednoznačně informovat o rozsahu, obsahu, délce trvání a cílů této poradenské služby. V příloze č. 3 k vyhlášce 72/2005 Sb. Standartní činnosti školy, je popsána činnost výchovných poradců, spojená s kariérním poradenstvím:

- Diagnosticko-poradenské činnosti při volbě budoucího studia žáka
- Skupinová poradenství k volbě povolání
- Individuální poradenství k volbě povolání za podpory třídního učitele
- Poradenství zákonným zástupcům
- V případě přesahu kompetencí školy spolupracuje výchovný poradce s dalšími školskými poradenskými zařízeními
- Zajištění návštěv okresních Úřadů práce s možností informovat je, jak mohou individuálně využívat jejich služeb

- Poskytování kariérního poradenství také žákům cizinců s ohledem na jejich vzdělávací potřeby

3.3.1 Výchovní poradce

Většina škol nemá jednoznačně stanoveno, čím se její výchovní poradce zabývá. Však jedním ze základních úkolů je pečovat o správný a zdravý sociální a psychický vývoj žáka. Ve spolupráci s rodiči a učiteli zasahuje do oblasti výchovy, vzdělání a kariérní orientace. Působí rovněž jako poradce v případě žáků s postižením a pomáhá žákům i jejich zákonným zástupcům podávat informace o různých možnostech dalšího vzdělávání, praxe a zároveň spolupracuje s Úřady práce. Na každé střední i základní škole najdeme alespoň jednoho výchovního poradce, na některých, žádá-li to situace, je výchovných poradců jmenováno i více, než jeden. Na vyšších odborných školách není funkce výchovního poradce zákonem stanovena, přesto se zde zřizuje. Příslušné pedagogické poradny pak mohou poskytovat výchovnímu poradci odbornou pomoc. (<https://infoabsolvent.cz>)

3.3.2 Školní psycholog

Činnosti školního psychologa se rozdělují na dvě oblasti. V jedné se psycholog zaměřuje spíše na psychosociální podmínky života dítěte a těm se pak snaží přizpůsobovat výukové metody. Druhá oblast se orientuje na individuální péči. Minimalizuje výchovné a vzdělávací problémy žáka na základě pedagogicko-psychologické diagnostiky, poradenství a terapeutické péče. V některých případech zastávají školní psychologové obě činnosti, může se tak stát, že plně nahrazují činnost pedagogicko-psychologických poraden, výjimečně plní funkci i výchovního poradce.

Když neplní školní psycholog zároveň funkci vyučujícího, neplní tedy funkci pedagogického pracovníka a bývá obvykle zaměstnán na vedlejší pracovní poměr. Svou činnost vykonává ve školském zařízení a zodpovídá se příslušnému řediteli. V případě absence školního psychologa, mohou tuto funkci plnit i ostatní pedagogové školy za

podmínek odpovídající kvalifikace. V opačném případě se školním psychologem, zároveň spolu s ostatními středisky a centry, velmi úzce spolupracují. (<https://infoabsolvent.cz>)

3.3.3 Školní speciální pedagog

Školní speciální pedagog je osoba s magisterským titulem, jejíž vzdělání podléhá zákonu č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Hlavní činností školního speciálního pedagoga je pomoc a poradenství jak ostatním učitelům, tak rodičům a žákům s postižením různých typů, jako jsou například tělesné, mentální, jiné zdravotní nebo poruchy chování. Speciální pedagog se také může specializovat pouze na jeden druh postižení (tyflopédie, somatopédie, surdopédie, logopedie apod.).

V rámci speciálněpedagogické intervence zajišťuje speciální pomůcky a didaktické učební materiály, podílí se na tvorbě individuálních vzdělávacích plánů, pravidelně komunikuje a udržuje kontakty se zákonnými zástupci žáka, podílí se na kariérovém poradenství a komunikuje s ostatními specializovanými pracovišti (SPC, PPP apod.).

(<https://wiki.rvp.cz>, 2014)

3.3.4 Školní metodik prevence

Náplní práce školního metodika prevence je sledovat a v případě výskytu předcházet nebo zabraňovat vzniku sociálně patologických jevů. Mezi nejčastěji vyskytující se problémy patří například záškoláctví, agresivní chování vůči ostatním spolužákům, šikana, užívání psychotropních a jiných návykových látek, riziko školního neúspěchu apod. Pořádá přednášky pro žáky spojené s touto problematikou a v případě výskytu těchto potíží poskytuje poradenskou činnost jak učitelům, tak zákonným zástupcům dětí. (<https://infoabsolvent.cz>)

3.4 Školská poradenská zařízení

3.4.1 Pedagogicko-psychologická poradna

PPP pracuje s dětmi od věku 3 let až po jejich ukončení možného vyššího odborného studia. Jejich činnost není jen individuální záležitostí, ale také skupinovou. Vyšetřuje školní zralost, vydává odborné posudky, jako jsou například integrace žáků se specifickými vzdělávacími potřebami do běžné třídy, vytváří strategie pro další vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení či chování, komplexně řeší problematiku školního neúspěchu, nebo též poskytuje odborné poradenství v oblasti kariérního poradenství.

Pracovníci PPP jsou psychologové a speciální pedagogové, ale také sociální pracovníci. Činnost probíhá zpravidla ambulantně, služeb však mohou děti a jejich zákonní zástupci využívat i návštěvami pracovníků na základních školách. Vzhledem k tomu, že se jedná o činnost podporující vzdělání žáků a studentů, je tato služba na základě podání žádosti o její využití zcela bezplatná. (<http://katalogpo.upol.cz/>; 2015)

3.4.2 Speciálně pedagogická centra

Odborný tým SPC tvoří speciální pedagogové, psychologové a sociální pracovníci. Na rozdíl od pracovníku PPP je forma péče o žáky SPC spíše terénní. Zaměřuje se především na děti s těžkým zdravotním postižením. Některá centra jsou specializovaná na určité typy postižení (zrakové, sluchové, kombinované, ...), některá zabezpečují poradenství pro více druhů postižení najednou. Pomáhají vytvářet vhodné prostředí pro zdravý fyzický i psychický rozvoj osobnosti dítěte ve věku od 3 do 19 let. Rovněž naplňují a rozvíjí zájmy, schopnosti a dovednosti žáků v průběhu celé školní docházky. Stejně jako v PPP poskytují přípravu a poradenství při volbě dalšího vzdělávání a později volby svého pracovního uplatnění. (<http://katalogpo.upol.cz/>; 2015)

3.4.3 Střediska výchovné péče

SVP podávají pomocnou ruku v krizových situacích spojených s poruchami chování. Řídí se zákonem č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo

ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a zaměřuje se nejen na děti ve věku od 6 do 18 let, ale také úzce spolupracuje s nejbližším okolím dětí – zákonnými zástupci a školou. SVP fungují ambulantně nebo také internátně. V případě ambulantní péče docházejí děti (nebo také celé kolektivy, například třídní) v určitých intervalech na pravidelná šetření. Naopak u internátní (pobytové) péče se jedná o smluvně dohodnutou péči, kterou klienti žádají dobrovolně a s maximální snahou o nápravu a dodržování předem stanovených a dohodnutých pravidel. (<http://www.svp-mimoza.cz>, 2009)

3.5 Úřad práce České republiky

Úřady práce po celé České republice rovněž pomáhají uchazečům s hledáním nového povolání, zjednodušit jim vstup na trh práce a najít tak nejvhodnější pracovní uplatnění. Poradenské služby jsou poskytovány zcela bezplatně a mohou probíhat třemi různými způsoby – individuálně, skupinově či kombinovaně. Individuální poradenství probíhá formou konzultací se zájemcem, kdy společně podle požadavků a možností (v případě omezení zdravotním postižením) klienta úřad práce nabízí vhodné pozice, možnosti rekvalifikace, pomáhá správně sestavit životopis či motivační dopis a učí klienta, jak se správně prezentovat a chovat na případném pracovním pohovoru. Úřady práce také pořádají interní a externí poradenské programy a jejich místo a datum konání vždy zveřejňují na příslušných internetových stránkách či vývěsních tabulích. Jsou určeny nejen pro všechny zájemce o zaměstnání, ale také pro rodiče a jejich děti.

Skupinové poradenství je obvykle vícedenní a celkově trvá zhruba pět hodin. Noví uchazeči jsou obeznámeni se situací na trhu, učí se orientovat v nabídkách práce a také vhodné sebeprezentaci. V případě zájemců o vlastní podnikání se poradenství orientuje spíše na celkovou finanční a pracovněprávní gramotnost. Ke vstupu na pracovní trh usnadňuje také cestu žákům a studentům základních, středních i vysokých škol. Kombinované poradenské služby, tedy individuální i skupinové, se soustřeďují na klienty s potřebou zvýšené péče a doba jeho trvání je více než pět hodin. Jedná se o klienty

dlouhodobě nezaměstnané, absolventy, mladistvé, nebo osoby s omezením způsobeným zdravotním postižením. (<https://www.uradprace.cz>, 2021)

3.6 Veřejně dostupné internetové zdroje

Existuje také pohodlnější metoda, jak dobře vybrat své budoucí profesní uplatnění. A to na internetu, přímo z pohodlí domova. Jako u všech dostupných informačních zdrojů, tak také u těch internetových, si však musí člověk dávat pozor na jejich aktuálnost. Ne všechny informace dostupné z internetu jsou pravidelně aktualizovány.

Jeden z největších a pravidelně aktualizovaných zdrojů je webová stránka www.infoabsolvent.cz. Zde mohou všichni absolventi základních i středních škol najít informace k pracovnímu uplatnění i dalšímu vzdělávání. Na stránkách je možnost vybrat si školu podle oboru, druhu ukončení studia, zda se jedná o školu státní či soukromou, v jakém okrese se nachází a dokonce zda je případně vyhovující pro žáky či studenty s určitým druhem zdravotního postižení. V případě zájemců o zaměstnání je zde možnost vyhledat informace o tom, bez jakých požadavků se v určitých oborech neobejdou.

Na webových stránkách www.education.cz nabízejí studentům projekt s názvem EduPlán. Poradci pomáhají studentům s výběrem středních či vysokých škol v zahraničí, jsou k dispozici při podávání přihlášek, při jednání se školami, a pomáhají rovněž s přípravou na přijímací zkoušky.

Zájemce se při osobním setkání s kariéřním poradcem domluví, co od něj vlastně očekává a jaké jsou jeho představy. Uvede zde, jaké jsou jeho silné stránky, jaký je jeho vztah k lidem, k práci, jaký je profesní směr, kterým by se chtěl vydat. Poté zájemce vyplní a společně s poradcem vyhodnotí, stanoví cíle a naplánují další kroky. Na základě kompletního profilu zájemce poradce sestaví individuální plán, který obsahuje doporučený harmonogram aktivit, které usnadní jeho cestu k úspěchu. Setkání je možno také provádět v on-line prostředí, doporučuje se ale alespoň pár osobních setkání.

Praktická část

4 Výzkumný projekt

Výzkumný projekt přispěje k získání dat týkajících se podpory kariérového poradenství žáků se specifickými poruchami chování, která budou využita v rámci projektu Systémová podpora kariérového poradenství a tranzitních programů žáků se SVP pro ČR. Jeho cílem je mimo jiné zvýšení přímé i nepřímé (metodické) podpory žáků se SVP a pedagogických pracovníků při poskytování kariérového poradenství a připravenosti realizovat tranzitní programy.

4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je zjistit míru informovanosti a spokojenosti rodičů žáků s SPU v souvislosti s poskytováním kariérového poradenství. Ve vazbě na výzkumný cíl byly formulovány následující výzkumné otázky:

- 1) Kdo poskytuje kariérové poradenství žákům s SPU a jaká je spokojenost rodičů žáků s SPU s realizovaným poradenstvím?
- 2) Jakou formou kariérové poradenství poskytované žákům s SPU probíhalo?
- 3) Považují rodiče žáků s SPU využívání poradenských služeb při volbě dalšího povolání za přínosné?
- 4) Jak vnímají rodiče žáků s SPU dopad znevýhodnění jejich dětí na volbu dalšího vzdělávání a profesního uplatnění?

4.2 Charakteristika respondentů

Respondenty dotazníkového šetření byli rodiče žáků se specifickými poruchami učení, kteří mají zkušenost s kariérovým poradenstvím. Po uzavření dotazníkového šetření se sešlo celkem 27 odpovědí. Odpovědi byly zasílány pomocí webové aplikace Google Forms zcela anonymně, nelze tedy určit charakteristiky respondentů (např. pohlaví nebo kraj, ze

kterého respondent pochází). Respondenti byli osloveni prostřednictvím sociálních sítí a na základě mého osobního kontaktu.

4.3 Metodika výzkumu

Výzkumné šetření má kvantitativní design. Zvolenou technikou sběru dat byl dotazník, který byl vytvořen realizátory projektu Systémová podpora kariérového poradenství a tranzitních programů žáků se SVP pro ČR. Jedná se o polostrukturovaný dotazník, který se skládá z dvanácti otázek (dvě otázky jsou otevřené, deset je uzavřených či polouzavřených). Vzhledem k současné epidemiologické situaci byl dotazník převeden z textového editoru MS Word do podoby elektronického formuláře pomocí Google Forms.

Kvantitativní výzkum – „*kvantita*“ představuje množství nebo velikost. Ptáme se otázkou „*kolik?*“ a hodnota se vyjadřuje číslem. Sběr dat u tohoto druhu výzkumu se provádí pozorováním, dotazníkovým šetřením, rozhovorem nebo dotazníkovou analýzou. Charakteristické rysy kvantitativního výzkumu jsou:

- **Nezávislost** (zkoumané jevy jsou nezávislé na výzkumníkovi)
- **Hodnotová svoboda a autonomie vědy** (výběr toho co a jak bude studováno, by mělo být věcně určeno)
- **Kauzalita** (identifikace vztahů a zákonitostí, které představují pravidelnost lidských projevů)
- **Hypoteticko-deduktivní přístup** (rozvoj vědy pomocí formulace a testování hypotéz)
- **Operacionalizace** (převedení vědeckých pojmů do podoby řeči konkrétních projevů a faktů)
- **Redukcionismus** (problém je redukován na co nejjednodušší elementy, můžeme jim pak lépe porozumět)
- **Generalizace** (dostatečně velký vzorek zkoumaných osob zajistí zobecnění zákonitostí lidského a sociálního chování)

- **Průřezová analýza** (obecná pravidla nejlépe identifikujeme srovnáním napříč různými vzorky)

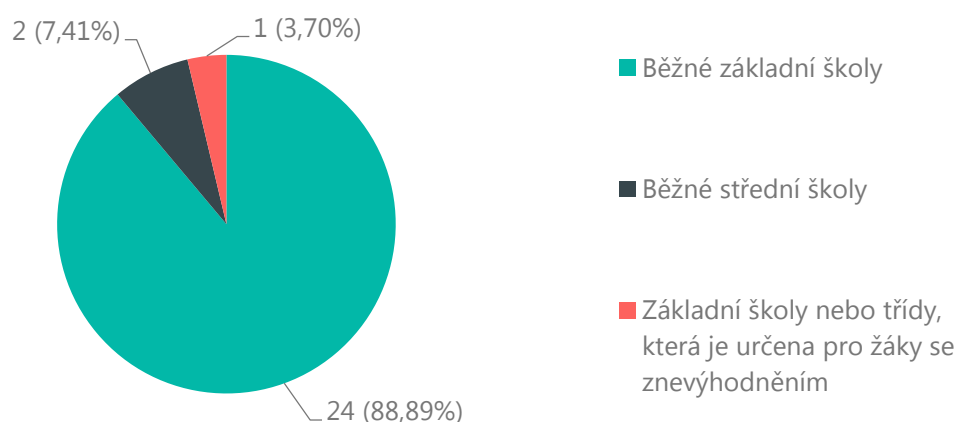
(Olecká, Ivanová, 2010)

Dotazník – jedná se o nejrozšířenější techniku sběru dat. Je nejpropracovanější a ze všech technik je časově i finančně nejméně náročný. Snadno a rychle zasáhne velký počet respondentů, není vázán ani vzdáleností respondenta od výzkumníka. Také pro respondenty má své výhody – dotazník může být zcela anonymní a také má respondent dostatek času a odpovědi si může promyslet.

Ovšem i dotazníkové šetření má své nevýhody. Respondenti mohou odpovědi na otázky vynechat, popřípadě je nechají zodpovědět někomu jinému. Návratnost dotazníků je také velmi nízká. Tento nedostatek však lze zvýšit několika jednoduchými způsoby, jako jsou například rozdání dotazníků v prostorově koncentrované společnosti (žáci, studenti, zaměstnanci apod.), poslat dotazník přímo do schránky a přiložit k němu zpětnou obálku, aby respondent nemusel za odeslání odpovědi platit, nabídnout respondentům odměnu nebo poslat po určitém čase upomínku. (Olecká, Ivanová, 2010)

4.4 Analýza a interpretace dat

Otázka č. 1: Vaše dítě je žákem:

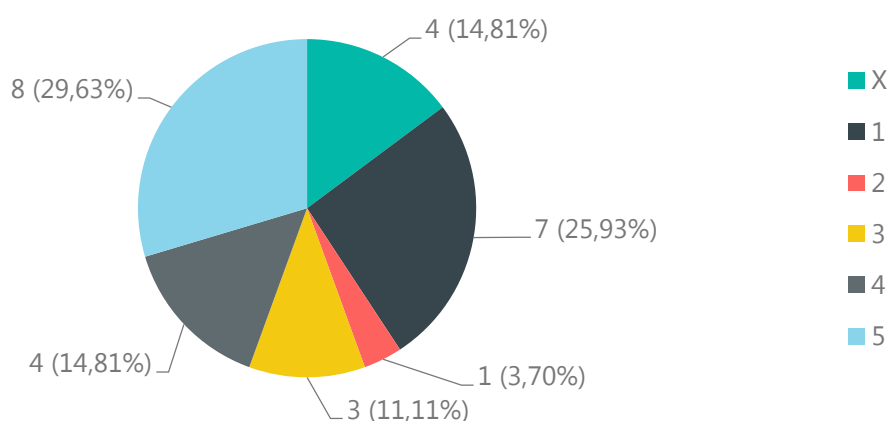
Graf č. 1: Odpověď na otázku Vaše dítě je žákem?

Převážná většina, celkem 24 dětí respondentů jsou žáci běžné základní školy (89 %). Jeden žák (4 %) navštěvuje základní školu nebo třídu, která je určena pro žáky se zdravotním znevýhodněním a dva studenti docházejí na běžnou střední školu (7 %).

Otázka č. 2: Poradenství týkající se další školy (vzdělávání) či přípravy na povolání je vašemu dítěti poskytováno:

Vyznačte na následující stupnici: X = nevím; 1 = je poskytováno, ale nedostatečně; 5 = je poskytováno v plné míře)

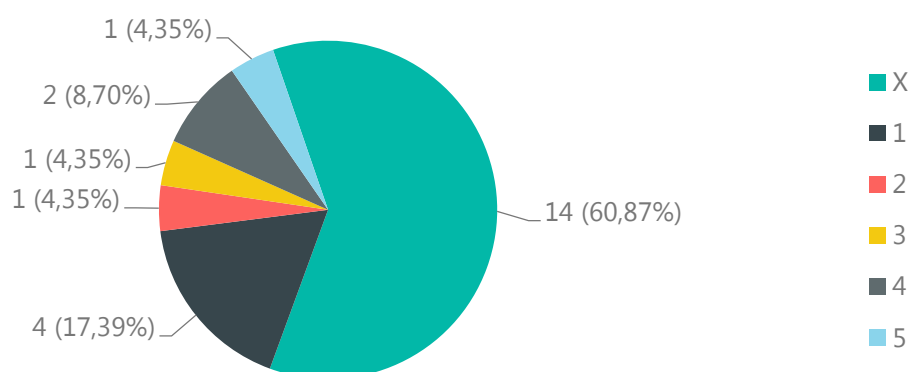
a) Pracovníkem školy, kam mé dítě dochází

Graf č. 2: Poradenství je poskytováno pracovníkem školy

Poradenství školním pracovníkem je dle 29,6 % (8) respondentů poskytováno v plné míře. Obdobný podíl respondentů 25,9 % (7) naopak považuje poradenství poskytované pracovníky školy za nedostatečné. Stejný počet odpovědí (14,8 %; 4 respondenti) se vyskytuje u odpovědi „nevím“, nebo v případě, že je poradenství školou poskytováno v plné míře, ale objevují se mírné nedostatky v intenzitě poskytovaného poradenství.

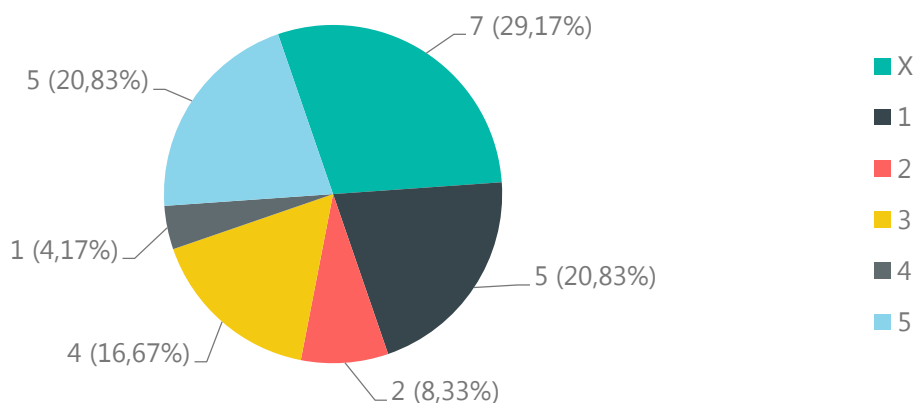
b) Pracovníkem speciálně pedagogického centra

Graf č. 3: Poradenství je poskytováno pracovníkem SPC

Zkušenosti s poskytováním kariérového poradenství pracovníky speciálně pedagogických center nemá převážná část dotazujících (60,9 %; 14 respondentů). U této otázky odpovědělo pouze 23 respondentů, lze předpokládat, že zbylí 4 respondenti, kteří odpověď neuvědli, zkušenosti s poradenstvím v SPC rovněž nemají. 4 respondenti, kteří mají zkušenost s kariérovým poradenstvím poskytovaným pracovníky SPC (17,4 %) považují poskytnuté poradenství za nedostatečné. Dle názoru tří respondentů (13,1 %) je poradenství poskytováno intenzivně či velmi intenzivně.

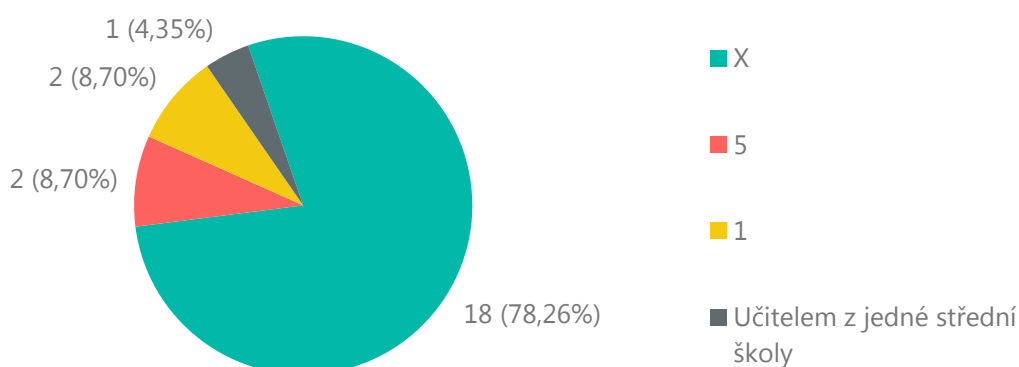
c) Pracovníkem pedagogicko-psychologické poradny

Graf č. 4: Poradenství je poskytováno pracovníkem PPP

U této otázky opět neodpovědělo všech 27 respondentů. Odpovědělo pouze 24 z nich a většina (29,2 %; 7 respondentů) nedokáže poradenské služby poskytované pracovníky PPP posoudit. Shodně 20,8 % (5) respondentů hodnotilo poskytované služby, co se intenzity týče, jako plně vyhovující a naopak jako zcela nedostatečné.

d) Pracovníkem jiné organizace (konkretizujte):

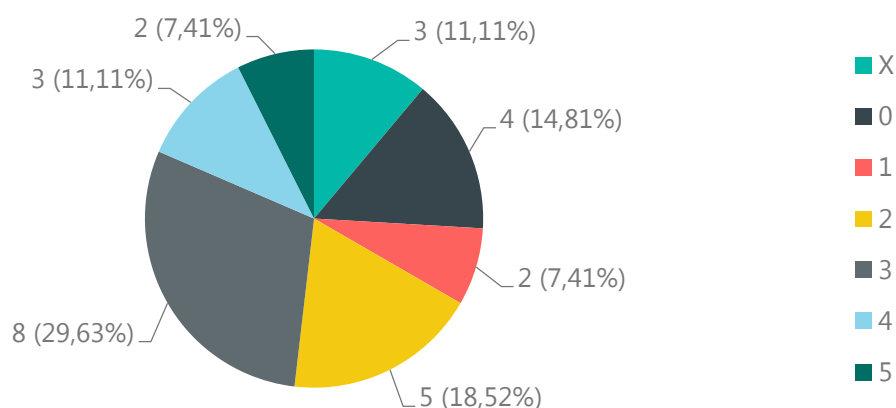

Graf č. 5: Poradenství je poskytováno pracovníkem jiné organizace

Naprostá většina (78,3 %; 18) respondentů nemá zkušenosti s poradenstvím jiných poradenských pracovišť. 2 respondenti (8,7 %) uvádějí, že je poradenství jiným subjektem poskytováno v plné míře, anebo je poskytováno, ale nedostatečně. Jako jiný subjekt jeden respondent uvedl učitele střední školy.

Otázka č. 3: Uved'te, jak jste spokojen/a s kariérovým poradenstvím, které je nebo bylo Vašemu dítěti poskytováno (pomohlo Vašemu dítěti při výběru střední školy (učiliště)/povolání)?

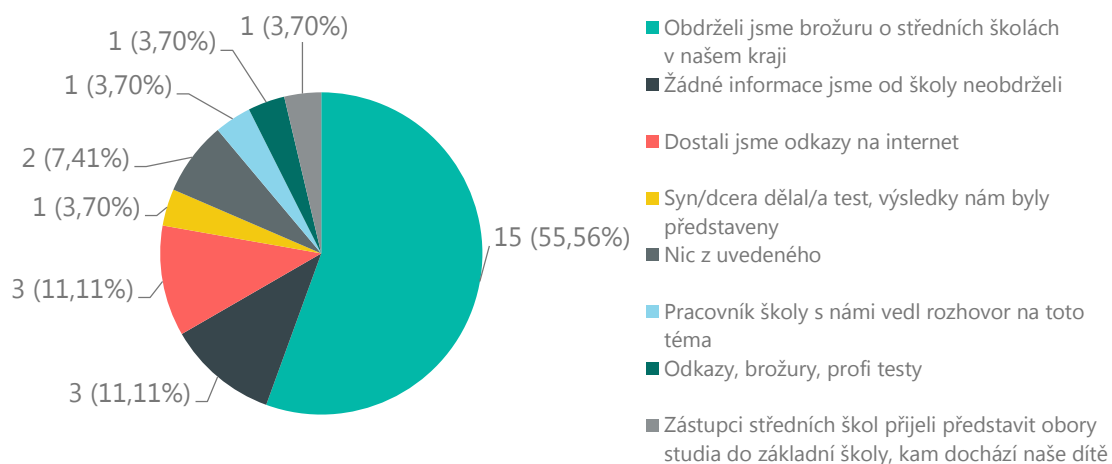
(0 = poradenství nebylo poskytováno; X = nedovedu posoudit; 1 = nejsem spokojený/á vůbec; 5 = jsem velmi spokojený/á)

Graf č. 6: Míra spokojenosti s poskytovaným poradenstvím při výběru střední školy

Celkové hodnocení spokojenosti s kariérovým poradenstvím označila většina respondentů (29,6 %; 8) jako průměrné a 7 respondentů (25,9 %) je označilo jako převážně nebo zcela nedostatečné. Ve 4 případech (14,8 %) nebylo poradenství poskytováno vůbec a ve 3 případech (11,1 %) jsou respondenti s kariérovým poradenstvím velice spokojeni.

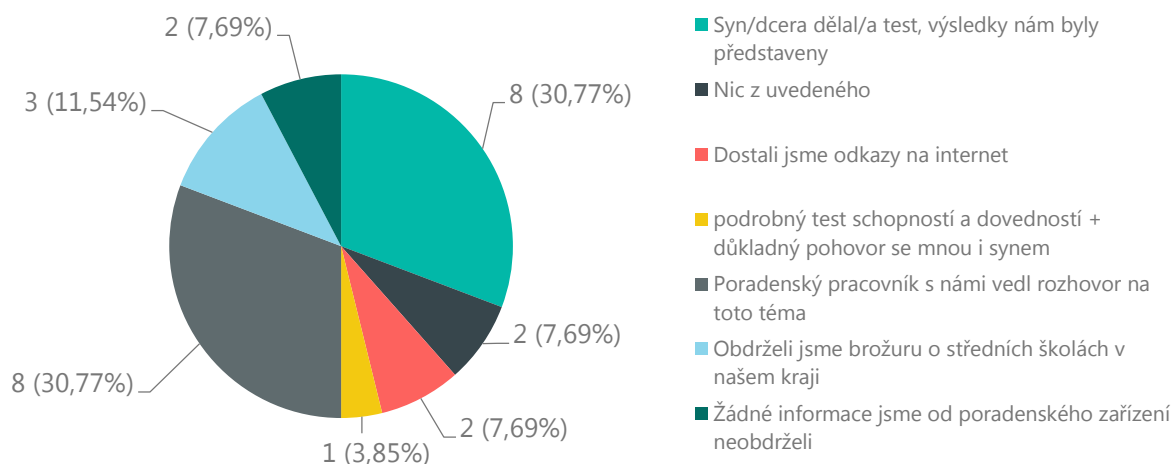
Otázka č. 4: Uved'te, jakým způsobem Vám byly školou poskytnuty informace týkající se možného dalšího studia či volby povolání vašeho dítěte:

Graf č. 7: Způsoby, jakými bylo kariérové poradenství poskytováno školou

Z grafu je zřejmé, že u oslovených respondentů převažovalo předání tištěných materiálů informujících o nabídce středních škol v kraji. S tímto způsobem poskytování informací se setkala polovina dotazovaných (55,6 %; 15 respondentů). V šesti případech (celkem 22,2 %) obdrželi buď odkazy na internetové stránky, kde mohou zjistit více informací, nebo od své školy nedostali vůbec žádné informace. Zbylí respondenti (14,8 %; celkem 4) uvedli, že jejich děti dělaly testy a jejich výsledky jim byly sděleny, pracovník školy s nimi vedl rozhovor na toto téma, na jejich školu přijeli zástupci jiných škol nebo obdrželi brožury, odkazy a profí testy.

Otázka č. 5: Uved'te, jakým způsobem Vám byly ze strany PPP nebo SPC poskytnuty informace týkající se možného dalšího studia či volby povolání vašeho dítěte:

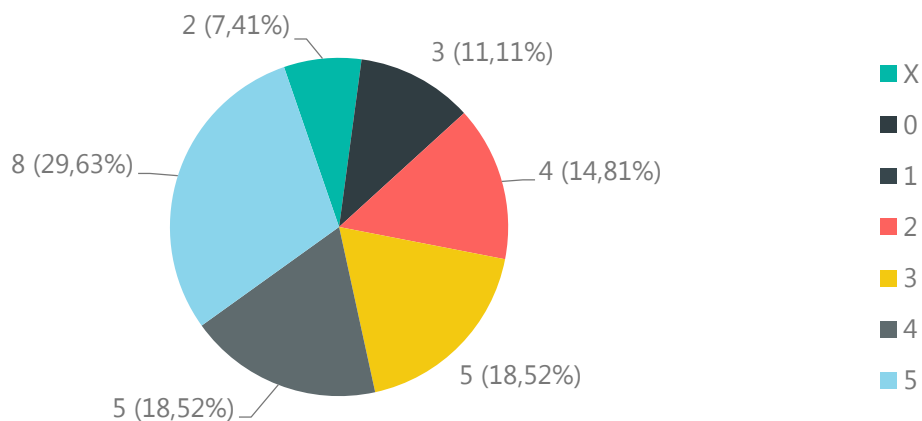
Graf č. 8: Způsoby, jakými bylo kariérové poradenství poskytováno PPP nebo SPC

Co se týče poskytování informací ze stran PPP nebo SPC, většina respondentů (65,4 %; celkem 17 respondentů) uvedla, že děti dělaly testy s následným poskytnutím jejich výsledků anebo vedli rozhovor s poradenským pracovníkem. 2 respondenti (7,7 %) obdrželi odkazy na internet a stejný počet respondentů od poradenských pracovníků z PPP nebo SPC neobdržel žádné informace.

Otázka č. 6: Uved'te, do jaké míry je pro Vás důležité radit se s odborníky o další vzdělávací dráze či povolání Vašeho dítěte

(X = nevím; 0 = není vůbec důležité; 1 = je málo důležitá 5 = je velmi důležité)

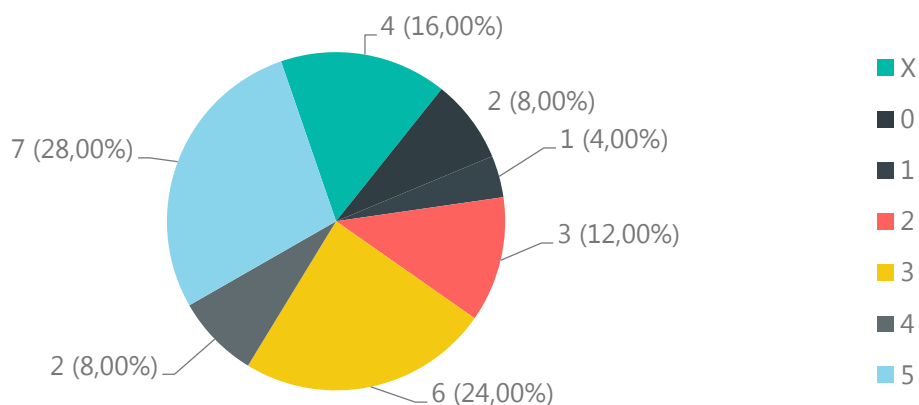
a) S pracovníkem školy

Graf č. 9: Míra důležitosti spolupráce s pracovníkem školy

Pro většinu respondentů (29,6 %; 8 respondentů) je velmi důležité konzultovat a radit se o dalším vzdělávání svých dětí s pracovníkem školy. 3 respondenti (11,1 %) naopak uvádí, že pro ně komunikace se školou není důležitá vůbec. Pro 10 z dotazovaných (37 %) je toto poradenství průměrně až nadprůměrně důležité.

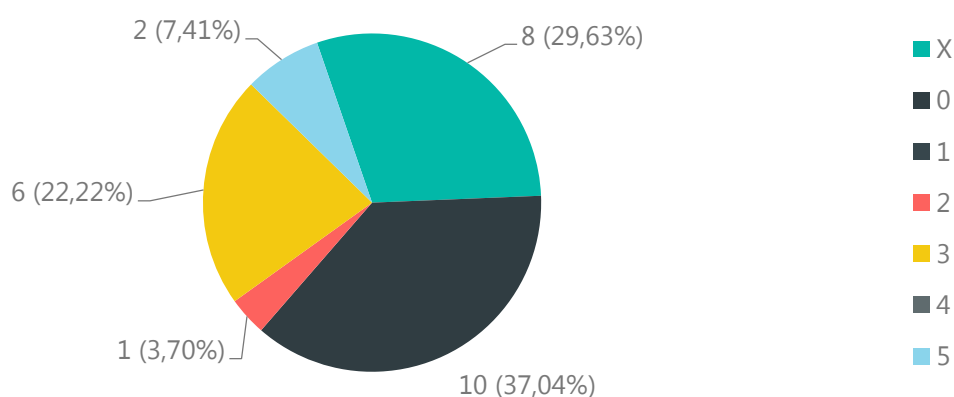
b) S pracovníkem SPC či PPP

Graf č. 10: Míra důležitosti spolupráce s pracovníkem SPC či PPP

Při otázce ohledně důležitosti poradenství se speciálně-pedagogickými centry či pedagogicko-psychologickými poradnami odpovídali rodiče obdobně, jako u poradenství s pracovníkem školy. 28 % respondentů (7) zvolilo možnost, že poradenství je pro ně velmi důležité. 6 rodičů (24 %) pak považuje toto poradenství za průměrně důležité a 8 respondentů (24 %) tuto konzultaci nedokáže posoudit nebo ji bere jako nedůležitou.

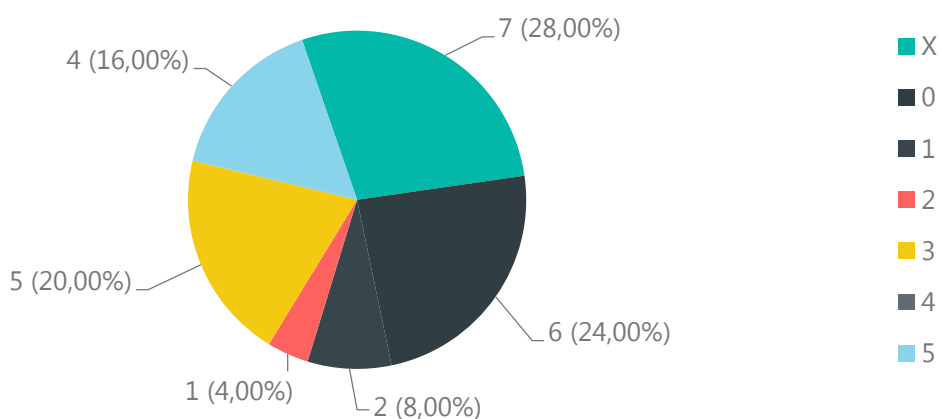
c) S pracovníkem Úřadu práce

Graf č. 11: Míra důležitosti spolupráce s pracovníkem Úřadu práce

Spolupráci s pracovníkem úřadu práce, na rozdíl od pracovníka školy či SPC, PPP, většinou neberou oslovení rodiče vůbec v potaz. Celých 37 % z nich (10 respondentů) odpovědělo, že pro ně není vůbec důležitá konzultace s úředníky úřadu práce, a 29,6 % (8 respondentů) zvolilo možnost „nevím“. Domníváme se, že vzhledem k tomu, že převážná většina rodičů vyplňovala dotazník s ohledem na jejich dítě, které dochází na základní školu, nemají žádné zkušenosti s poradenstvím úřadu práce. Pouze dva z nich (7,4 %) zvolili odpověď „je velmi důležité“.

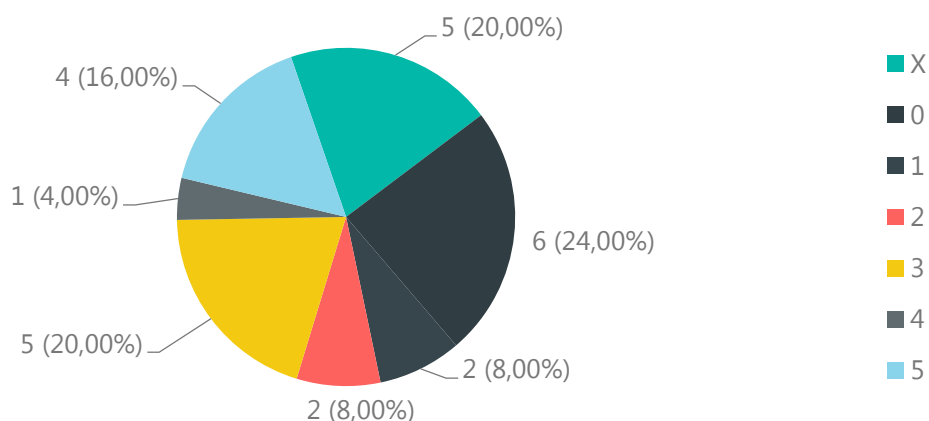
d) S pracovníkem střediska výchovné péče

Graf č. 12: Míra důležitosti spolupráce s pracovníkem střediska výchovné péče

Zde máme odpovědi opět různorodé, pro 4 respondenty (16 %) je velmi důležité radit se s pracovníky střediska výchovné péče. 16 rodičů (52 %), stejně jako u otázky významu poradenství s pracovníkem úřadu práce, uvedlo, že je pro ně tato konzultace nedůležitá, nebo nedokážou odpovědět. Pro 5 z nich (20 %) je toto poradenství průměrně důležité.

e) S jiným odborníkem

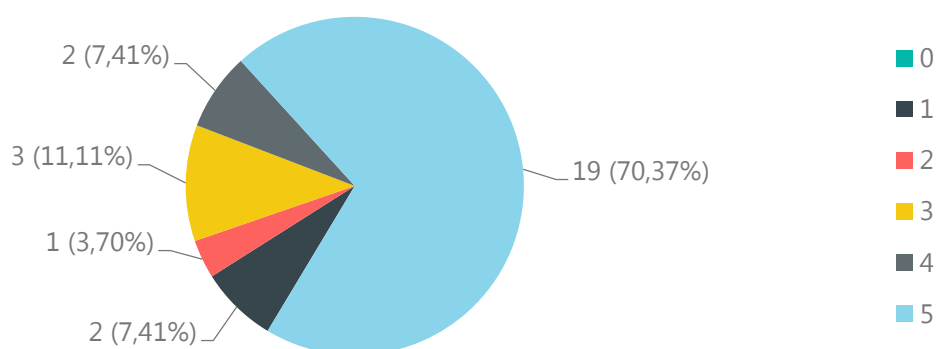

Graf č. 13: Míra důležitosti spolupráce s jiným odborníkem

V hodnocení míry důležitosti poradenství poskytovaného jiným odborníkem jsou odpovědi respondentů relativně rovnoměrné. Pro 4 respondenty (16 %) je poradenství velmi důležité, dalších 5 (20 %) je považuje za průměrně důležité. 6 respondentů (24 %) považuje toto poradenství za nedůležité.

Otázka č. 7: Je pro Vás při rozhodování o volbě střední školy (učiliště) pro Vaše dítě důležité vědět, jaká bude možnost jeho následného pracovního uplatnění:

(0= není vůbec důležité; 1= je málo důležitá, 5 = je velmi důležité)

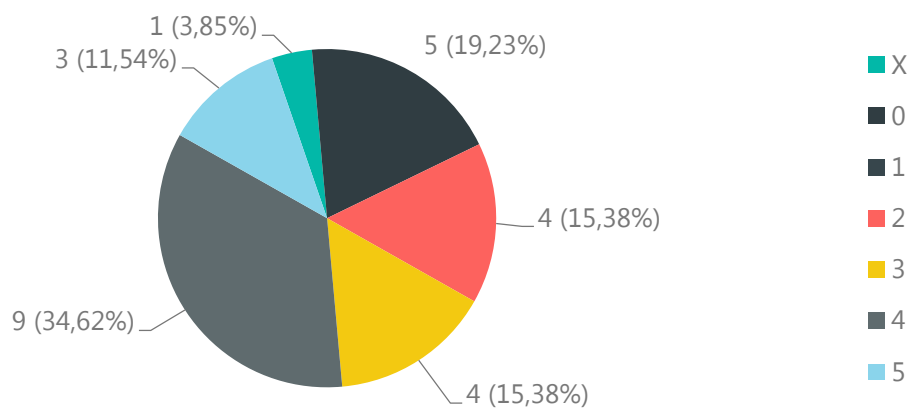

Graf č. 14: Míra důležitosti pracovního uplatnění při výběru střední školy či učiliště

70,4 % všech respondentů (celkem 19) uvádí, že je pro ně výběr střední školy pro jejich dítě velmi důležité. Pro 3 respondenty (11,1 %) je výběr střední školy středně důležitý. Žádný z nich však nezvolil odpověď „není vůbec důležité“, tudíž žádný z nich nebere vzdělávání jejich dětí na střední škole na lehkou váhu.

Otázka č. 8: Uved'te, jakou měrou podle Vás ovlivňuje znevýhodnění Vašeho dítěte volbu střední školy (učiliště):

(X = nevím; 0= neovlivňuje 1= ovlivňuje zanedbatelně; 5=ovlivňuje zásadně)

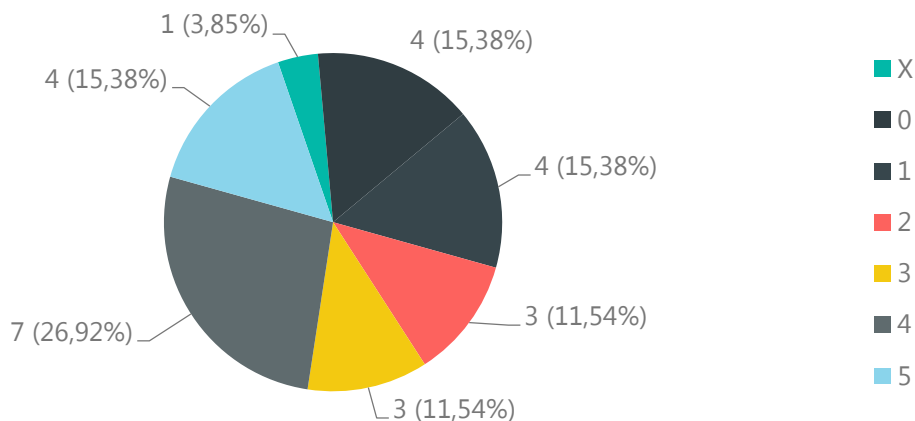

Graf č. 15: Míra ovlivnění znevýhodněním při výběru střední školy či učiliště

3 respondenti (11,5 %) se domnívají, že znevýhodnění jejich dítěte zásadně ovlivňuje volbu střední školy. Naproti tomu 5 z nich (19,3 %) uvádí, že je znevýhodnění neovlivňuje vůbec.

Otázka č. 9: Uved'te, jakou měrou podle Vás ovlivňuje znevýhodnění Vašeho dítěte volbu jeho budoucího povolání:

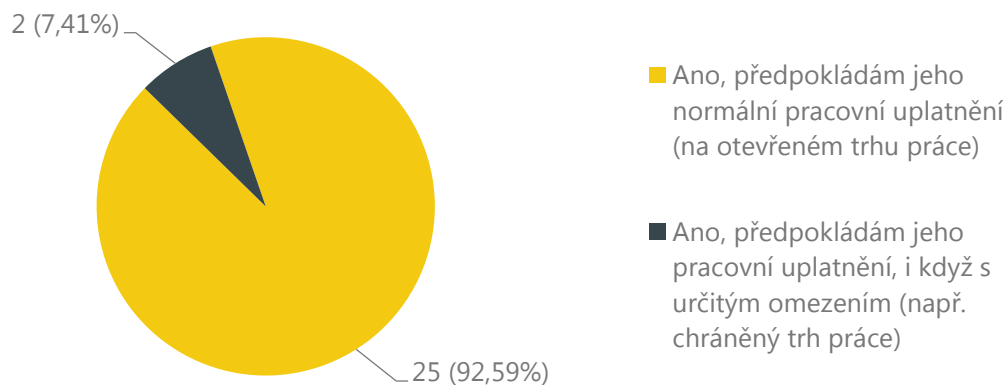
(X = nevím; 0 = neovlivňuje 1 = ovlivňuje zanedbatelně; 5 = ovlivňuje zásadně)

Graf č. 16: Míra ovlivnění znevýhodněním při výběru budoucího povolání

V případě otázky ohledně znevýhodnění ve volbě budoucího povolání odpovědělo 7 respondentů (26,9 %), že je výběr povolání ovlivní téměř zásadně. V rovnováze jsou odpovědi u možností „ovlivňuje zásadně“, „neovlivňuje“ nebo „nevím“. Každou odpověď uvedli 4 respondenti (15,4 %).

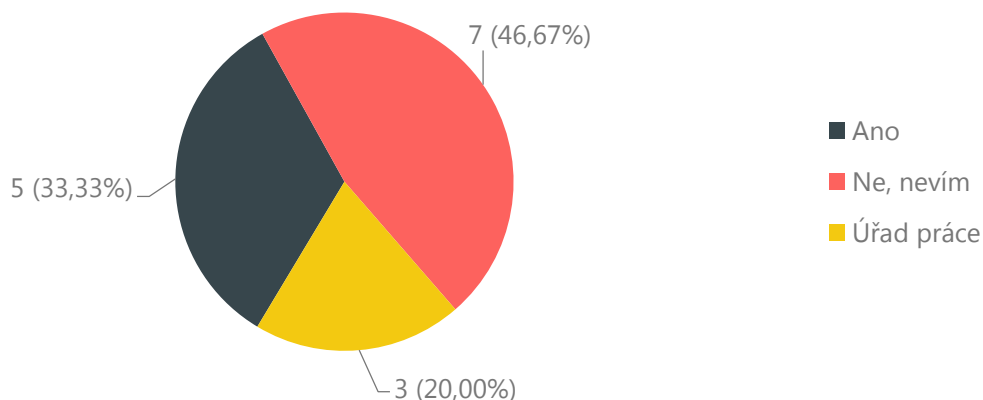
Otázka č. 10: Předpokládáte, že se Vaše dítě zapojí v budoucnu do pracovního procesu?

Graf č. 17: Předpoklad zapojení dětí do budoucího pracovního procesu

Všichni dotazovaní se shodují v tom, že jejich dítě se zapojí do pracovního procesu. Pouze v jednom případě (7,4 %) předpokládají pracovní uplatnění s určitým omezením. Ostatní dotazovaní (92,6 %), navzdory jejich zdravotnímu omezení, předpokládá zapojení svých dětí do běžného pracovního procesu.

Otázka č. 11: Víte, na koho se můžete ve Vašem okolí obrátit s žádostí o poradenskou podporu ve volbě povolání Vašeho dítěte v době jeho dospělosti (pokud již nebude žákem školy či klientem SPC, PPP nebo SVP)?

Graf č. 18: Informovanost respondentů, zda vědí, na koho se mohou obrátit s žádostí o poradenskou podporu v době dospělosti jejich dítěte

Ve většině případů (46,7 %; 7 respondentů) rodiče neví, na koho se s otázkami ohledně kariérního poradenství obrátit. 5 respondentů (33,3 %) uvádí odpověď ano, 20 % respondentů (3) uvedlo, že v době dospělosti se mohou jejich děti s touto otázkou obrátit na úřad práce.

Otázka č. 12: Pokud nám chcete sdělit něco dalšího k problematice kariérového poradenství, zde máte prostor:

V otevřené otázce č. 12 bylo uvedeno celkem 6 odpovědí.

„Je stále nedostatečné, rodiče se musí aktivně zapojit a shánět informace. Ani prohlídky škol nejsou vždy možné. Možnost volby jen dvou škol je velmi stresující. První školu musíte brát jako odrazový můstek a druhou školu už jen jako jistotu.“

„Pro nás byla volba střední školy velmi složitá a pracovnice PPP nám s ní velmi pomohly. Děkujeme.“

„Naprosto nedostatečná podpora.“

„Naše základní škola neposkytla žádné informace, které by se týkaly volby střední školy. Vše jsme si museli vyhledat sami.“

„Rád bych umožnil žákům základních škol, aby si udělali lepší představu, více prezentací budoucích zaměstnání. Prezentací hlavně formou setkání, návštěvami, předváděcích akcí apod.“

„Více spolupráce.“

4.5 Dílčí závěry

Na základě získání dostatečného množství odpovědí výzkumného šetření dotazníkovou formou můžeme zodpovědět stanovené výzkumné otázky:

Výzkumná otázka č. 1: Kdo poskytuje kariérové poradenství žákům s SPU a jaká je spokojenost rodičů žáků s SPU s realizovaným poradenstvím?

Nejčastěji zvolenou odpovědí na otázku, kdo kariérové poradenství poskytuje, byla možnost „*pracovník školy, na kterou žáci docházejí*“, a to s velkou mírou spokojenosti. Druhá nejčastější odpověď byla „*pracovník pedagogicko-psychologické poradny*“, avšak míra spokojenosti dotazovaných rodičů je lehce nižší, než v případě poskytování služeb pracovníkem školy. Mezi další subjekty poskytující kariérové poradenství se řadí pracovníci speciálně pedagogických center, nebo pracovníci jiných organizací. U těchto možností se však míra spokojenosti pohybuje velmi nízko.

Výzkumná otázka č. 2: Jakou formou kariérové poradenství poskytované žákům s SPU probíhalo?

Dotazovaným rodičům, ve více než polovině případů, škola, SPC či PPP, poskytla tištěné brožury s nabídkou středních škol v jejich kraji. Další velká část rodičů obdržela odkazy na internetové stránky, kde si mohou snadněji vyhledat informace sami. Menší část dotazovaných se zúčastnila osobního pohovoru s pracovníkem poradenského pracoviště, či absolvovali test zaměřený na problematiku volby budoucí střední školy či volby povolání. Nezanedbatelná část respondentů se shoduje v tom, že ani ze strany školy, ani ze strany jiných odborných pracovišť, neobdrželi vůbec žádné informace. Mezi další formu poskytování kariérového poradenství se zařadily prezentace zástupců z jiných středních škol.

Výzkumná otázka č. 3: Považují rodiče žáků s SPU využívání poradenských služeb při volbě dalšího povolání za přínosné?

Za nejpřínosnější považují dotazovaní rodiče kariérové poradenství poskytované školními pracovníky, jako jsou školní kariérní poradci či výchovní poradci. Jako druhou možnost poradenství zvolili relativně přínosné služby speciálně-pedagogických center a pedagogicko-psychologických poraden. Méně přínosné poradenství považují rodiče

služby středisek výchovné péče, zřejmě kvůli málo získaným zkušenostem právě s těmito subjekty. Za nejméně přínosné je v tomto ohledu považována spolupráce s Úřady práce. Vzhledem k věkové skupině žáků dotazovaných rodičů můžeme říct, že tato nejméně vkládaná důvěra právě k tomuto subjektu je dána tím, že zatím nevyužívali služeb poskytování poradenství k volbě jejich pracovního uplatnění.

Výzkumná otázka č. 4: Jak vnímají rodiče žáků s SPU dopad znevýhodnění jejich dětí na volbu dalšího vzdělávání a profesního uplatnění?

V otázce negativního dopadu znevýhodnění dětí se specifickými poruchami učení se z velké části rodiče obávají zásadního dopadu na volbu střední školy či výběru pracovní pozice. Porovnatelně stejně velkou skupinu však tvoří rodiče, kteří se domnívají, že dopady znevýhodnění jejich dětí mohou ovlivňovat pouze zanedbatelně, spíše neovlivňují, anebo vůbec neovlivňují volbu jejich dalšího růstu. Ať už se jedná o volbu povolání, či výběru dalšího stupně vzdělání. Avšak naprostá většina rodičů předpokládá, že se jejich dítě, navzdory svému znevýhodnění, zapojí do běžného pracovního procesu na otevřeném trhu práce.

4.6 Shrnutí a doporučení

Pro převážnou část dotazovaných rodičů žáku se specifickými poruchami učení je volba střední školy velmi důležitým mezníkem nejen v jejich, ale hlavně v životě jejich dítěte. Z odpovědí však bohužel vyplývá, že velká část z nich se obává negativních dopadů na možnosti volby dalšího vzdělávacího stupně jejich dítěte. S jistotou však můžeme říci, že je zde několik poradců v nejrůznějších poradenských centrech, kteří jsou rodičům i dětem k dispozici a mohou využívat jejich služeb nabízených kariérami poradci. Ať už se jedná o výchovné poradce, kariérami poradce či školní psychology na základních školách, nebo o pracovníky speciálně-pedagogických center, pedagogicko-psychologických poraden, Úřadů práce, středisek výchovné péče či jiných subjektů.

Míru spokojenosti vnímají dotazovaní rodiče spíše pozitivně, a to zejména v případě poradenství poskytovaném jejich školou či speciálně-pedagogickými centry.

Nejméně jsou pak spokojeni s poradenstvím poskytovaným Úřady práce, pravděpodobně z důvodu, že Úřady práce poradenství spojené s volbou střední školy neposkytují.

Nejvíce rodičů se setkala s kariérovým poradenstvím poskytovaným formou brožur, které obsahují veškeré informace o středních školách v jejich kraji. Mezi další formy se zařadily internetové odkazy, které rodiče rovněž obdrželi, s možností individuálního dohledání informací týkajících se dalších středních škol, jako jsou například nabízené obory, podmínky pro přijetí, učební plány či zájmové a jiné volnočasové aktivity. V jiných případech se respondenti setkali s formou osobního pohovoru s pracovníkem poradenského centra. V několika případech poradenství probíhalo absolvováním diagnostického testu, na základě kterého je snadné utvořit si představu o budoucí kariérní dráze.

S ohledem na odpovědi v otevřené otázce číslo 12, kde měli dotazovaní rodiče možnost přidat libovolnou myšlenku či poznámku k problematice kariérového poradenství, je nutno podotknout, že se stáčejí spíše negativním směrem. Pravdou je, že mají žáci devátých tříd základních škol opravdu možnost podat si pouze dvě přihlášky na střední školu. Vzhledem k tomu, že je na některých školách nutno podstoupit přijímací zkoušky, a na některých školách přijímají na základě průměru školních výsledků z předchozích třech pololetí, mohou mít žáci se specifickými poruchami učení skutečně větší potíže v tom splnit požadavky pro přijetí k dalšímu vzdělávání. Zvláště v případě, kdy se nemohou dostat na svůj vysněný obor právě kvůli těmto problémům. V této situaci to skutečně může být, jak pro děti, tak pro jejich rodiče, velmi stresující.

V případě připomínek, ve kterých respondenti uvádějí, že podpora je naprosto nedostatečná a informace o středních školách neobdrželi vůbec žádné, se dostáváme k otázce, zda vůbec využívali služeb kariérních poradců, ať už na školách či v pedagogických centrech. Musíme pracovat také s myšlenkou, že rodiče nebyli informováni o tom, že jejich škola poradenské služby nabízí a poskytuje je zcela zdarma všem dětem i rodičům, kteří o ně mají zájem.

Co se týče doporučení respondenta, který by rád, formou prezentací, předváděcích akcí, či setkání, umožnil žákům lépe nahlédnout do světa práce, nezbyvá nic, než souhlasit.

Z vlastní zkušenosti, práce a kontaktu s dětmi pubertálního věku, musím říct, že jejich nezáměr o budoucnost a budoucí povolání možná pramení z toho, že přesně nevědí, co si pod pojmem „budoucnost“ doopravdy představí. Rozhodně se přikláním k možnosti dopřát žákům vyšších ročníků (osmých a devátých tříd) více možností a způsobů, jak jim dopomoci k tomu, aby si reálně uměli představit, co by jednou v životě opravdu chtěli dělat a co je bude plně uspokojovat. Ať už přímo ve výuce, nebo v jejich volném čase – jistě by se našlo mnoho zájemců, kteří by o tyto projekty projevili zájem.

Závěr

Tématem této bakalářské práce bylo „Kariérové poradenství žáků se specifickými poruchami učení z pohledu jejich rodičů“, byla rozdělena do dvou hlavních částí – teoretickou a praktickou, a čtyř hlavních kapitol.

První kapitola teoretické části nesla název „Specifické poruchy učení“. S použitím odborné literatury i internetových zdrojů práce obeznámila čtenáře s nejčastějšími typy poruch učení, jejich klasifikací, etiologií i následnou reedukací. Rovněž se čtenáři měli možnost dozvědět, jak toto znevýhodnění může ovlivnit nejen budoucí život žáků a studentů, ale také jejich osobnost a psychický vývoj.

Druhá kapitola s názvem „Specifické poruchy chování“ popisovala vrozené poruchy chování, které přetrvávají dlouhodobě a mají specifické projevy. Jak tyto poruchy ovlivňují nejen děti, ale také okolí, ve kterém se nacházejí. Symptomy agresivního chování, projevy hyperaktivity či nadměrné impulzivity. Popisuje příčiny vzniku ADD a ADHD, a také, jak se s vývojem dítěte mohou tyto poruchy chování měnit a vyvíjet.

Ve třetí, poslední, kapitole teoretické části se práce věnovala „Kariérovému poradenství“. Tato kapitola nabízela čtenářům možnost zjistit, jak kariérové poradenství probíhá, kdo jej poskytuje a pro koho je určeno. Nesmíme opomenout ani desatero kariérového poradenství, které nám zahrnuje nejdůležitější body, které by mělo kariérové poradenství splňovat, a také obecné doporučení, které se týkají metod, kariérového poradenství, obsahu a cílových skupin.

Poslední část bakalářské práce se zaměřuje na pohled rodičů dětí se specifickými poruchami učení na kariérové poradenství, které jim bylo poskytnuto několika subjekty. Dozvěděli jsme se, že převážná část rodičů spoléhá na kariérového poradce na jejich škole a že jsou s těmito službami velice spokojeni. Mezi další uvedená střediska, která poskytují respondentům kariérové poradenství, byla zařazena SPC, PPP, a v menší míře Úřady práce. Pro rodiče je velmi důležitá volba střední školy, v žádném případě ji neberou na lehkou váhu. Velká část z nich se ale bojí negativního dopadu specifických poruch učení na budoucnost svých dětí, ať už se týká volby střední školy, nebo pracovního uplatnění.

Avšak všichni z dotazovaných věří, že se jejich děti uplatní na běžném, otevřeném, trhu práce, ve dvou případech rodiče předpokládají v uplatnění na chráněném trhu práce.

Seznam použité literatury

BARTOŇOVÁ, Miroslava. Specifické poruchy učení a chování. Opava, 2019. ISBN 978-80-7510-338-3.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra. Specifické poruchy učení a chování. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-657-4.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra. Reeducace specifických poruch učení u dětí. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-262-0645-3.

NAVAROVÁ, Sylvie a Markéta LANCOVÁ. Diagnostika v kariérovém poradenství. Praha: Raabe, 2019. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-405-3.

O'DELL, Nancy E. a Patricia A. COOK. Neposedné dítě: jak pomoci hyperaktivním dětem. Praha: Grada, 2000. Psychologie pro každého. ISBN 80-7169-899-7.

OLECKÁ, Ivana a Kateřina IVANOVÁ. Metodologie vědecko-výzkumné činnosti. Olomouc: Moravská vysoká škola Olomouc, 2010. ISBN 978-80-87240-33-5.

POKORNÁ, Věra. Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování. Vyd. 4. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-817-3.

PACLT, Ivo. Hyperkinetická porucha a poruchy chování. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1426-4.

PÝCHOVÁ, Silvie, Helena KOŠŤÁLOVÁ, Petra DRAHOŇOVSKÁ a Dorota MADZIOVÁ. Kariérové poradenství na každý pád. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Řízení školy (Wolters Kluwer). ISBN 978-80-7598-604-7.

SELIKOWITZ, Mark. Dyslexie a jiné poruchy učení. Vyd. 1., české. Praha: Grada, 2000. Pro rodiče. ISBN 80-7169-773-7.

VENDEL, Štefan. Kariérní poradenství. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1731-9.

ZELINKOVÁ, Olga. Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD. 11. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-514-1.

ŽÁČKOVÁ, Hana a Drahomíra JUCOVIČOVÁ. Nepozornost, hyperaktivita a impulzivita: záporny i klady ADHD v dospělosti. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0204-4.

Seznam použitých internetových zdrojů

ČADOVÁ, Eva a Pavlína BASLEROVÁ. Druhy a základní rámec činnosti školských poradenských zařízení. Katalog podpůrných opatření [online]. 2015 [cit. 2021-6-10]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/5-skolska-poradenska-zarizeni-a-jejich-cinnost-v-oblasti-podpurnych-opatreni/5-2-druhy-a-zakladni-ramec-cinnosti-skolskych-poradenskych-zarizeni/>

Metodický portál RVP.CZ [online]. [cit. 2021-4-5]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=13019>

Metodický portál RVP.CZ [online]. [cit. 2021-4-5]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=13018>

JIROUT, Milan. Středisko výchovné péče Mimoza [online]. Lanškroun, 2009 [cit. 2021-6-10]. Dostupné z: <http://www.svp-mimoza.cz/dokumenty/10.pdf>

Poradenství. Úřad práce ČR [online]. 2021 [cit. 2021-6-10]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/poradenstvi-3>

Úvod do kariérového poradenství, kariérová dráha a kariérové poradenství. Informační systém Infoabsolvent [online]. [cit. 2021-5-29]. Dostupné z: <https://infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-4-08>

HUBLOVÁ, Pavlína. Metodický portál RVP.CZ [online]. 2014 [cit. 2021-6-13]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/S/Skolni_specialni_pedagog

Národní ústav pro vzdělávání [online]. Praha: 2011 - 2021 [cit. 2021-6-13]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/projekty/rspp/skolni-metodik-prevence>

STRÁDAL, Jiří a kolektiv. Návrh koncepce Integrovaného systému kariérového poradenství. Národní ústav pro vzdělávání [online]. Praha, 2013 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/ISKP_navrh_koncepce_finalprowww_.pdf

STRÁDAL, Jiří a kolektiv. Desatero kariérového poradenství. Informační systém Infoabsolvent [online]. Praha, 2013 [cit. 2021-6-15]. Dostupné z: <https://infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-4-02>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník pro rodiče žáků se specifickými poruchami učení

Seznam grafů

Graf č. 1: Odpověď na otázku Vaše dítě je žákem?

Graf č. 2: Poradenství je poskytováno pracovníkem školy

Graf č. 3: Poradenství je poskytováno pracovníkem SPC

Graf č. 4: Poradenství je poskytováno pracovníkem PPP

Graf č. 5: Poradenství je poskytováno pracovníkem jiné organizace

Graf č. 6: Míra spokojenosti s poskytovaným poradenstvím při výběru střední školy

Graf č. 7: Způsoby, jakými bylo kariérové poradenství poskytováno školou

Graf č. 8: Způsoby, jakými bylo kariérové poradenství poskytováno PPP nebo SPC

Graf č. 9: Míra důležitosti spolupráce s pracovníkem školy

Graf č. 10: Míra důležitosti spolupráce s pracovníkem SPC či PPP

Graf č. 11: Míra důležitosti spolupráce s pracovníkem Úřadu práce

Graf č. 12: Míra důležitosti spolupráce s pracovníkem střediska výchovné péče

Graf č. 13: Míra důležitosti spolupráce s jiným odborníkem

Graf č. 14: Míra důležitosti pracovního uplatnění při výběru střední školy či učiliště

Graf č. 15: Míra ovlivnění znevýhodněním při výběru střední školy či učiliště

Graf č. 16: Míra ovlivnění znevýhodněním při výběru budoucího povolání

Graf č. 17: Předpoklad zapojení dětí do budoucího pracovního procesu

Graf č. 18: Informovanost respondentů, zda-li vědí, na koho se mohou obrátit s žádostí o poradenskou podporu v době dospělosti jejich dítěte

Příloha č. 1 – Dotazník pro rodiče žáků se specifickými poruchami učení

1. Vaše dítě je žákem
 - a) Běžné základní školy
 - b) Základní školy nebo třídy, která je určena pro žáky se znevýhodněním
 - c) Běžné střední školy
 - d) Střední školy nebo třídy, která je určena pro žáky se znevýhodněním

2. Poradenství týkající se volby dalšího školy (vzdělávání) či přípravy na povolání je Vašemu dítěti poskytováno:
(Vyznačte na následující stupnici: X = nevím; 1= je poskytováno, ale nedostatečně; 5=je poskytováno v plné míře)
 - a) Pracovníkem školy, kam mé dítě dochází
X 1 2 3 4 5
 - b) Pracovníkem speciálně pedagogického centra
X 1 2 3 4 5
 - c) Pracovníkem pedagogicko-psychologické poradny
X 1 2 3 4 5
 - d) Pracovníkem jiné organizace (konkretizujte:)
X 1 2 3 4 5

3. Uveďte, jak jste spokojen/a s kariérovým poradenstvím, které je nebo bylo Vašemu dítěti poskytováno (pomohlo Vašemu dítěti při výběru střední školy (učiliště)/povolání)?
(0 = poradenství nebylo poskytováno; X = nedovedu posoudit; 1 = nejsem spokojený/á vůbec; 5 = jsem velmi spokojený/á)

4. Uveďte, jakým způsobem Vám byly **ŠKOLOU** poskytnuty informace týkající se možného dalšího studia či volby povolání vašeho dítěte
 - a) dostali jsme odkazy na internet
 - b) obdrželi jsme brožuru o středních školách v našem kraji
 - c) syn/dcera dělal/a test, výsledky nám byly představeny

- d) pracovník školy s námi vedl rozhovor na toto téma
- e) syn/dcera se zúčastnil/a vícedenního programu zaměřeného na volbu školy/povolání
- f) žádné informace jsme od školy neobdrželi
- g) zástupci středních škol přijeli představit obory studia do základní školy, kam dochází naše dítě
- h) jiné.....
- i) nic z uvedeného

5. Uveďte, jakým způsobem Vám byly ze strany **PPP nebo SPC** poskytnuty informace týkající se možného dalšího studia či volby povolání vašeho dítěte

- a) dostali jsme odkazy na internet
- b) obdrželi jsme brožuru o středních školách v našem kraji
- c) syn/dcera dělal/a test, výsledky nám byly představeny
- d) poradenský pracovník s námi vedl rozhovor na toto téma
- e) žádné informace jsme od poradenského zařízení neobdrželi
- f) jiné.....
- g) nic z uvedeného

6. Uveďte, do jaké míry je pro Vás důležité radit se s odborníky o další vzdělávací dráze či povolání Vašeho dítěte (*X = nevím; 0 = není vůbec důležité; 1 = je málo důležitá 5 = je velmi důležité*)

- a) S pracovníkem školy
X 0 1 2 3 4 5
- b) S pracovníkem SPC či PPP
X 0 1 2 3 4 5
- c) S pracovníkem Úřadu práce
X 0 1 2 3 4 5
- d) S pracovníkem střediska výchovné péče
X 0 1 2 3 4 5

e) S jiným odborníkem:

X 0 1 2 3 4 5

7. Je pro Vás při rozhodování o volbě střední školy (učiliště) pro Vaše dítě důležité vědět, jaká bude možnost jeho následného pracovního uplatnění: (0= není vůbec důležité; 1= je málo důležité, 5 = je velmi důležité)

0 1 2 3 4 5

8. Uved'te, jakou měrou podle Vás ovlivňuje znevýhodnění Vašeho dítěte volbu střední školy (učiliště): (X = nevím; 0= neovlivňuje 1= ovlivňuje zanedbatelně; 5=ovlivňuje zásadně)

X 0 1 2 3 4 5

9. Uved'te, jakou měrou podle Vás ovlivňuje znevýhodnění Vašeho dítěte volbu jeho budoucího povolání: (X = nevím; 0= neovlivňuje 1= ovlivňuje zanedbatelně; 5=ovlivňuje zásadně)

X 0 1 2 3 4 5

10. Předpokládáte, že se Vaše dítě zapojí v budoucnu do pracovního procesu

- a) Ano, předpokládám jeho normální pracovní uplatnění (na otevřeném trhu práce)
- b) Ano, předpokládám jeho pracovní uplatnění, i když s určitým omezením (např. chráněný trh práce)
- c) Ne, vzhledem k závažnému postižení mého dítěte
- d) Ne, vzhledem k nízké nabídce pracovních míst na trhu práce

11. Víte, na koho se můžete ve Vašem okolí obrátit s žádostí o poradenskou podporu ve volbě povolání Vašeho dítěte v době jeho dospělosti (pokud již nebude žákem školy či klientem SPC, PPP nebo SVP)?

12. Pokud nám chcete sdělit něco dalšího k problematice kariérového poradenství, zde máte prostor: